

SUOMENLINNAN SUURET JA PIENET KERTOMUKSET

Katariina Iso-Kokkila
Maisterintutkielma, 30 op
Etnologia ja antropologia
Historian ja etnologian laitos
Jyväskylän yliopisto
Kevät 2022

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta Humanistis-yhteiskuntatieteellinen	Laitos Historian ja etnologian laitos
Tekijä Katariina Iso-Kokkila	
Työn nimi Suomenlinnan suuret ja pienet kertomukset	
Oppiaine Etnologia ja antropologia	Työn laji Pro-gradu
Aika 22.5.2022	Sivumäärä 67
<p>Tiivistelmä</p> <p>Tämän tutkielman aiheena on merilinnon rakentuminen Suomenlinnasta kerrottuja narratiiveja tarkasteltiin suurten ja pienten kertomusten käsitteiden valossa, jonka lisäksi kategoria-analyysia käytettiin selvittämään mihin kulttuurisiin teemoihin narratiiveilla haluttiin viitata. Narratiivit ovat tässä tutkimuksessa keinoja liittää menneisyys nykyaikaan ja tuoda esille asioita menneisyydestämme, joita pidämme tärkeinä.</p> <p>Tutkimusaineistona olivat erilaiset Suomenlinnasta kertovat tulkinta-alustat, kuten museoiden näyttelytekstit, alueelta saatavissa olevat esitteet, sekä alueen infotaulut ja erilaiset kyltit. Tutkielmassa esitellään kenttätöiden yhteydessä otettuja valokuvia eri tulkinta-alustoista, kuten opastekylteistä, museoiden opastetauluista, sekä kerätyistä esitteistä. Ne auttavat lukijaa visualisoimaan sen, mistä tutkielmassa puhutaan. Aineiston metodologiset lähtökohdat olivat kontekstoiva lähiluku, sekä kategoria-analyysi. Kontekstoiva lähiluku auttaa hahmottamaan narratiivit laajemmissa kulttuurisissa yhteyksissään ja kategoria-analyysi tuo esille mitä teemoja ja aiheita kyseisissä narratiiveissa on haluttu korostaa.</p> <p>Aineistossa ilmenee Suomenlinnasta kerrottu suuri kertomus, joka on alueen kehityskaari sotilastukikohdasta suomalaisiksi kulttuuriperintökohteeksi ja yhdeksi Helsingin kaupunginosista. Tämän lisäksi aineistosta ilmenee kaksi pienempää kertomusta, joista ensimmäinen kertoo siitä, millaista alueella on ollut elää ja toinen taas siitä, millainen Suomenlinnan ensimmäisen pääarkkitehdin Augustin Ehrensvärdin persoona oli. Näitä kertomuksia tuetaan ja oikeutetaan kategorioiden avulla, joita käytetään saavuttamaan tiettyjä päämääriä ja saamaan lukija tulemaan tiettyihin johtopäätöksiin.</p> <p>Tutkimuksesta voidaan päätellä, että Suomenlinnan narratiivisesta rakentumisesta voidaan havaita yksi suuri ja kaksi pienempää kertomusta. Suomenlinnan erilaiset aikakerrostumat antavat mahdollisuuden kertoa alueesta monia erilaisia kertomuksia ja merkityksellistä monia erilaisia tapahtumia, jotka voidaan sitten tuoda suuren yleisön tietoisuuteen. Kategoriat auttavat rakentamaan ja oikeuttamaan näitä kertomuksia.</p>	
Asiasanat Suomenlinna, kulttuuriperintö, kategoria-analyysi, suuret ja pienet kertomukset	
Säilytyspaikka Jyväskylän yliopisto, JYX	

Muita tietoja

TAULUKOT

TAULUKKO 1 Teemat ja Kategoriat..... 47

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
1.1	Taustaa	1
1.2	Tutkimuskysymys.....	4
2	SUOMENLINNA JA KULTTUURIPERINTÖ.....	6
3	AINEISTOT JA METODOLOGIA.....	12
3.1	Aineistot	12
3.2	Narratiivisuus	13
3.3	Kategoriat	16
3.4	Kontekstoiva lähiluku	20
4	SUOMENLINNNA AINEISTOSSANI	23
4.1	Talviaineisto	23
4.1.1	Maailmanperintökohteet Suomessa-esite	24
4.1.2	Merilinnoitus Suomenlinna	26
4.1.3	Maailmanperintökohde ja historiallisuus	28
4.1.4	Mitä alueella on?.....	31
4.1.5	Linnoitustontun reitti.....	37
4.2	Kesäaineisto	38
4.2.1	Suomenlinnakeskuksen museo	39
4.2.2	Sotamuseo.....	44
4.2.3	Ehrensvärd-museo	45
5	ANALYYSI	46
5.1	Kategorioiden teemat ja kategorioiden keskinäiset suhteet	46
5.2	Suurten ja pienten kertomusten rakentuminen.....	51
6	YHTEENVETO	62
	LÄHTEET	68

1 JOHDANTO

1.1 Taustaa

Tutkimukseni aiheena on merilinnoitus Suomenlinnan narratiivinen rakentuminen erilaisilla alueelta löytyvillä tulkinta-alustoilla. Tarkoitukseni on tarkastella ja jäsentää Suomenlinnassa tarjolla olevien materiaalien (mm. museoiden näyttelytekstien, opasteiden, lehtisten ja esitteiden) kautta sitä, miten alueen narratiivia on rakennettu ja mitä erilaisia aihealueita siinä voidaan havaita. ”Tulkinta-alustoilla” viitataan tässä tutkimuksessa museoiden näyttelyteksteihin, sekä alueen opasteisiin ja esitteisiin, eli toisin sanoen kaikkiin alustoihin, joissa narratiivit saattavat esiintyä. Tutkimusmetodeihini lukeutuu kategoria-analyysi, jonka avulla tarkastelen millaisia kategorioita eri tulkinta-alustoilta löytyy ja kuinka nämä kategoriat vaikuttavat narratiivien rakentumiseen. Tämän lisäksi hyödynnän suurten ja pienten kertomusten käsitteitä Suomenlinnan narratiivien eri tasojen kuvaamiseen. Aineiston metodologiassa ja teoreettisessa tulkinnassa hyödynnän kontekstoivaa lähilukua ja Eleanor Sacksin kategoriajäsentelyä.

”Elävä Suomenlinna” -projekti on tutkinut Suomenlinnan aluetta ja sen prosesseja monista eri näkökulmasta, niin kulttuuriperintökohteena kuin asuinpaikkanakin. Ennen kuin aloitin tämän opinnäytetyön kirjoittamisen, otin yhteyttä ”Elävä Suomenlinna” -projektin vetäjään, folkloristi ja kulttuuriperinnön tutkija Pauliina Latvala-Harvilahteen. ”Elävä Suomenlinna” -projekti tutki Suomenlinnan asukkaiden ja toimijoiden suhdetta alati muuttuvaan Suomenlinnaan, sekä tarkasteli Suomenlinnasta käytettävää kuvastoa sen julkisessa esittämisessä (tutkimus on esillä blogissa *Elävä Suomenlinna*). Tiedustelin, olisiko minun mahdollista auttaa projektia jollakin tavalla, joko tutkimalla, tai lähtemällä mukaan johonkin hankkeeseen. Minulle ehdotettiin, että

ottaisin yhteyttä hankkeen tutkijaan Oona Simoliniin, joka ehdotti, että voisin tarkastella Suomenlinnan narratiivista rakentumista. Olen pitänyt silmällä tutkimustani tehdessä sitä, miten ”Elävä Suomenlinna” projekti edistyi omien tavoitteidensa kanssa, vaikken ole ollut heidän kanssaan tiiviissä yhteydenpidossa. Varsinaista yhteistyötä en siis ole tehnyt ”Elävä Suomenlinna” projektin kanssa, vaikka sainkin heidän kautaan idean tähän maisterintutkielmaan ja olen tietoinen heidän projektistaan ja heidän saavutuksistaan.

Alkuperäinen lähtökohtani oli narratiivisten *erojen* rakentuminen eri tulkintalustoilla, mutta aineistoa tarkasteltuani ja teoriakirjallisuutta luettuani aloin nähdä, ettei kyseessä ole niinkään toisistaan eroavat narratiivit, vaan se, että ne ovat kaikki osa yhtä suurempaa narratiivia, joilla on eri näkökulmia samaan aiheeseen. En siis kokenut, että narratiiveissa olisi esiintynyt olettamiani selkeitä eroja tai ristiriitoja. Alun perin olin ainoastaan kiinnostunut kategorioista, mutta tajusin tutkimukseni edetessä, ettei kategoriakeskeinen tutkimus olisi millään tavalla ollut riittävä. Pelkästään kategoriat eivät voineet kertoa minulle kaikkea alueen narratiivisesta rakentumisesta, joten päätin tarkastella niitä osana laajempaa kokonaisuutta ja käsitellä sitä, millaisia arvoja, toimijoita ja prosesseja ne ilmentävät osana suurempia ja pienempiä kertomuksia. Tutkimuksen edetessä koin lopulta, että kategoriat tukivat Suomenlinnan suurten tai pienten kertomusten rakentumista.

Määrittelen suuret ja pienet kertomukset Eerika Koskinen-Koiviston ja Lena Marander-Eklundin määritelmän mukaan, jossa *suuret kertomukset* ovat ”hallitsevia kulttuurisia kertomuksia”, joissa esiintyy vakiintuneita käsityksiä historiallisista tapahtumista sekä kulttuurisista ihanteista ja arvoista. *Pienet kertomukset* ovat henkilökohtaisempia tarinoita, jotka voidaan kuitenkin nähdä osana suurta kertomusta. (Koskinen-Koivisto & Marander-Eklund 2016, 355.) Myös *kulttuuriperinnön* käsite on tärkeä tutkimuksessani sen vuoksi, että Suomenlinna on suomalainen kulttuuriperintökohde ja käsite esiintyy aineistossani osana Suomenlinnan suurta kertomusta. Erittelen kulttuuriperinnön määritelmää Suomenlinnasta kertovassa luvussa.

Suomenlinnasta on tehty paljon historiallista tutkimusta, sillä se on olemassaolonsa aikana ollut osana monissa Suomea mullistaneissa tapahtumissa. Nykyään Suomenlinnaa on käsitelty myös muistitietotutkimuksellisin keinoin. Muun muassa ”Elävä Suomenlinna”-projekti on dokumentoinut alueella asuvien ihmisten kokemuksia Suomenlinnassa asumisesta. Narratiivisuutta ja ihmisten kertomia tarinoita on tutkittu kulttuurien tutkimuksessa, ja erityisesti etnologiassa, folkloristiikassa, perinteetutkimuksessa, sekä kulttuuriperinnön tutkimuksessa. Tyypillisesti nämä tutkimukset ovat pohjautuneet muistitietoaineiston käyttöön, joka on kerätty haastattelella henkilöitä tietystä aiheesta tai heidän kokemuksistaan. Oma tutkimukseni eroaa

monista aikaisemmista tutkimuksista, sillä aineistoani ei voi luokitella muistitietoaineistoksi. Haastattelu- ja muistitietoaineistoja hyödyntäviä narratiivisuuden tutkimuksia on tehty useista eri aiheista ja kulttuurien ilmiöistä. Eeva Karhunen on väitöskirjassaan (Turun Yliopisto 2014) tarkastellut viranomaisten ja asukkaiden välistä vuorovaikutusta liittyen Porin Kuudennen kaupunginosan säilyttämiseen. Hänen tutkimuksensa perustuu muistitietoaineistoon ja käsittelee viranomaisten ja alueen asukkaiden erilaisia lähestymistapoja kulttuuriympäristön arvottamiseen. Kumpikin osapuoli tulkitsee alueen merkitystä erilaisista lähtökohdista. Petja Aarnipuu puolestaan on tutkinut Turun linnaa kerrottuna ja kertovana tilana (SKS 2008). Aarnipuu käsittelee Turun linnan merkityksien rakentumista monitasoisena kerrontana. Hänen mukaansa nämä merkitykset välittyvät ihmisille narratiivisinä tiloina ja teksteinä. Aarnipuu on tutkimuksessaan hyödyntänyt Paul Ricoeurin kolmivaiheista mimesis-mallia, joka kuvaa ajallisen kokemuksen muotoutumista narratiiviksi ja narratiivin vaikutusta temporaaliseen kokemukseen (Aarnipuu 2008, 36).

Konsta Kajander on väitöskirjassaan jäsentänyt ”puoliherra”- kategorian hahmottamista vanhoissa sanomalehtiteksteissä, hyödyntäen kontekstoivan lähiluvun menetelmää (Kajander 2020). Kajanderin tutkimuksellinen ote muistuttaa hyvin paljon omaani. Kuten Karhunen, tutkin omassa tutkimuksessani myös kulttuuriympäristöä ja keskityn merkityksien antamiseen kyseisen kaltaisille alueille. En kuitenkaan hyödynnä muistitietoaineistoa. Aarnipuu on myös tutkinut narratiivisuuden rakentumista osana tutkimustaan, mutta lähestymistapamme narratiivin rakentumiseen eroavat toisistaan paljon. Kajander sen sijaan on käyttänyt hyvin samanlaista lähestymistapaa kuin mihin itse pyrin, ja olenkin saanut hänen tutkimuksestaan paljon vaikutteita.

Toivon, että tutkimukseni avaa enemmän sitä, kuinka kategorioita voidaan hyödyntää etnologiassa ja mitä kaikkea niiden tarkastelemisella voidaan saada aikaan. Koen, että tutkimukseni on myös uudenlainen katsaus Suomenlinnan narratiiviseen rakentumiseen. Suomenlinnassa on monia erilaisia aikakerrostumia, joista kaikista löytyy paljon tietoa ja tarinoita, joita on syytä tutkia, jos haluamme koostaa kokonaisvaltaisen kuvan alueesta. Yhteiskunnallisen käytön kautta tutkimukseni voi auttaa hahmottamaan sitä, mitkä ovat Suomenlinnan vahvimmat puolet turistikohteena, mitä Suomenlinnan narratiivisuus kertoo Suomen suhtautumisesta omaan historiaansa ja kulttuuriperintöönsä, ja miten Suomenlinnaa kannattaa markkinoida esimerkiksi turisteille. Aiheen tutkiminen on merkityksellistä, koska alue on yksi Helsingin suosituimmista turistikohteista ja Suomenlinna on merkittävä suomalainen kulttuuriperintökohde. Suomenlinnan narratiiveissa esiintyvien kategorioiden, kertomusten ja aikakerrostumien monipuolinen esilletuonti on hedelmällinen alusta lisätutkimuksille.

1.2 Tutkimuskysymys

Päätutkimuskysymykseni on, millainen kuva Suomenlinnan alueesta rakentuu eri tulkinta-alustojen kautta ja millaisia suuria ja pieniä kertomuksia Suomenlinnan narratiivista voidaan löytää. Mietin myös miten erilaiset kategoriat (esim. ”kulttuuriperintökohde” tai ”linnoitus”) tukevat näitä kertomuksia. Kategoriat kumpuavat tulkinta-alustoilta löytyvistä teksteistä ja auttavat lukijaa ymmärtämään Suomenlinnan pieniä ja suuria kertomuksia.

Kategoria-analyysi on keskeinen metodi tutkimuksessani. Tarkastelen aineistoani pääsaantoisesti kategorioiden kautta. Haluan selvittää tutkimuksessani millaisia kategorioita Suomenlinnasta käytetään ja miten ne tukevat suurten ja pienten kertomusten rakentumista. Jo alueen yleistietoon perehtymisen pohjalta voidaan olettaa, että Suomenlinnasta luotu kertomus koostuu tietyistä piirteistä, jotka liittyvät alueen luonteeseen, sen historialliseen rakentumiseen ja sen nykyisiin prosesseihin. Käyn läpi myös, miten Suomenlinnan suuri kertomus rakentuu ja millainen se on, sekä millaisia pienempiä kertomuksia tämän suuren kertomuksen rinnalle on syntynyt. Tutkimukseni seuraava kysymys liittyy siihen, millaisia kategorioita aineistostani löytyy, mutta myös siihen minkälaisiin ylä- ja alakategorioihin ne jäsentyvät. Eri tulkinta-alustoilla vilisevät kategoriat ovat joko hyvin spesifejä, tai sitten varsin laajoja. Selkeyden vuoksi halusin erotella niitä ylä- ja alakategorioihin Kari Korolaisen esittelemän (Korolainen 2010, 141) Eleanor Roschin (Rosch 1978) teorian mukaan. Tämä helpottaa aineiston käsittelyä ja sen luettavuutta.

Yhtenä tavoitteistani on selvittää, miten Suomenlinnan erilaisiin rooleihin suhtaudutaan ja mikä niistä näyttäytyy kaikista voimakkaimpana. Suomenlinnalla on ollut ja on edelleen monia erityyppisiä rooleja, joita käsittelen tutkimuksessani. Alue on historiallinen kohde ja museoalue, mutta myös aktiivisessa käytössä oleva asutuskohde ja turistinähtävyys. Mainitsemani kulttuuriperinnön käsite ei ole aivan niin keskeinen tutkimuksessani, mutta aion kuitenkin tarkastella sitä tässä yhteydessä sillä se liittyy Suomenlinnan merkityksellisyyteen varsinkin nykyaikana. Sisällytän käsitteen tutkimukseeni, jotta voin selvittää, voiko näiden tulkinta-alustojen perusteella saada kuvan Suomenlinnan merkityksestä nykypäivänä suomalaisena kulttuuriperintökohteena ja suomalaisen historian osana.

Haluan myös käsitellä sitä, miten menneisyys ja nykypäivä kohtaavat Suomenlinnan alueella. Tämä on mielenkiintoinen aihe, jota on jo tutkittu mm. ”Elävä Suomenlinna” projektin osalta. Lähestymistapani ja erityisen aineistoni ansiosta pystyn

kuitenkin luomaan oman katsaukseni tähän aiheeseen. Aineistostani saattaa löytyä asioita, joita muista aineistoista ei ole mahdollista löytää ja jotka voivat avata uusia ulottuvuuksia Suomenlinnan narratiivien tarkasteluun.

2 SUOMENLINNA JA KULTTUURIPERINTÖ

Suomenlinnan hoitokunnan omistamalla Suomenlinnan virallisilla internet-sivuilla (<https://www.suomenlinna.fi>) linnoituksen historia on jaettu kolmeen aikakauteen: ruotsalaiseen, venäläiseen ja suomalaiseen. Hyödynnän tätä samaa lähestymistapaa tässä kappaleessa säilyttääkseni kronologisen järjestyksen.

Ruotsi oli menettänyt suurvalta-asemansa 1700-luvun alkupuoliskolla tuloksena sodista Venäjää vastaan. Vuonna 1747 Ruotsin valtiopäivillä päätettiin, että Helsinkiin rakennettaisiin keskuslinnoitus Suomen puolustuksen parantamiseksi. Linnoitustyöt alkoivat seuraavana vuonna ja tuolloin tykistöupseerina toiminut Augustin Ehrens-värd määrättiin johtamaan näitä rakennustöitä. Vuonna 1750, kuningas Fredrik I hyväksyi linnoitukselle nimen Sveaborg Ehrensvärdin ehdotuksesta. Suomenkielisen väestön keskuudessa nimi taipui Viaporiksi. Viaporin rakentaminen vaikutti myös Helsingin vaurastumiseen ja kasvamiseen kaupunkina, koska linnoitustyöt vaativat suuria määriä resursseja, sekä majapaikkoja työmiehille. Linnoituksesta muodostui epäsäännöllinen bastionilinnoitus, jossa varustuksien koot ja muodot vaihtelivat. Kaikkia Ehrensvärdin suunnitelmia ei tosin koskaan saatu valmiiksi. Suomen sodassa 1808–1809, Venäläisten joukkojen vallattua Helsingin, Viaporin piiritettiin ja myöhemmin myös pommitettiin. Koska Ruotsi ei ollut keskittänyt tarpeeksi resursseja Suomen puolustamiseen, oli Viaporin lopulta antauduttava toukokuussa 1808. ("Ruotsalainen kausi" 2021.)

Viaporin linnoituksen antautumisesta voidaan katsoa alkaneen linnoituksen venäläinen kausi. Suomen siirtyessä Venäjän autonomiseksi suuriruhtinaskunnaksi, Viaporin arvostettiin suuresti. Viaporin voidaan nähdä vaikuttaneen suuresti siihen, että Helsinki julistettiin uudeksi pääkaupungiksi vuonna 1812. Vaikka linnoitusta arvostettiin, ei Venäjällä ollut resursseja uusiin linnoituslaitteisiin ja alueelle rakennettiin kirkon lisäksi vain kasarmeja. Viapori kärsi Krimin sodan aikana suuria tuhoja pommituksissa, mikä heikensi sen merkitystä laivastotukikohtana. Sodan jälkeen sillä ei ollut enää erityisasemaa, vaan se taantui yhdeksi linnoitukseksi muiden

joukossa. 1860-luvulla Viaporia alettiin kuitenkin taas kohentaa kunnostamalla sen linnoituslaitteita. Seuraavan kerran Viaporissa sodittiin, kun osa venäläisen varuskunnan sotilaista nousi kapinaan kesällä 1906. Kapina kesti muutaman päivän, jonka aikana Viaporia pommitettiin. Ensimmäisen maailmansodan aikana Viaporia kehitettiin taas. Huomiota annettiin erityisesti sen telakalle. Tänä aikana Suomenlinnaa kehitettiin laivastotukikohtana ja sotasatamana. Venäjällä tapahtuneen marraskuun valankumouksen jälkeen linnoitustyöt hidastuivat ennen kuin ne loppuivat kokonaan. Bolsevikkien kaapattua vallan Venäjällä 1917 ja Suomen itsenäistyttyä, Viapori siirtyi Suomen hallintaan keväällä 1918. ("Venäläinen kausi" 2021.)

Toukokuussa 1918 linnoituksen nimi vaihdettiin Suomenlinnaksi ja se liitettiin Suomen valtioon. Kun Viapori siirtyi suomalaisten hallintaan, oli Suomessa käynnissä sisällissota. Valkoiset perustivat linnoitukseen sotavankileirin, josta viimeiset vangit poistuivat maaliskuussa 1919. Sotien jälkeen linnoituksessa käynnistyivät taas kunnostustyöt ja alueesta alettiin kiinnostua myös matkailukohteena. Uusia asuntoja rakennettiin muuttamalla kasarmeja asunnoiksi ja jakamalla suurempia asuntoja pienemmiksi. Birger Brunila suunnitteli jo vuonna 1919 Suomenlinnalle uutta asemakavaa, joka olisi tehnyt alueesta sotilas-, teollisuus-, asuin- ja virkistysalueen. Tämä suunnitelma ei kuitenkaan ehtinyt toteutua. Talvisodan aikana Suomenlinnassa oli ilmatorjunta- ja tykistöjoukkoja, jonka lisäksi se oli sukellusvenetukikohta. ("Suomalainen kausi" 2021.)

1950-luvulta lähtien Puolustusvoimat alkoivat luovuttaa rakennuksia ja alueita museoviranomaisten hallintaan, koska aluetta oli hankala hyödyntää sen ollessa samaan aikaan muinaismuistoalue ja yleinen nähtävyys. Suomenlinnan rakennuskanta ja ympäristö rapistuivat nopeasti, koska niitä koskeva päätöksenteko oli järjestetty sekavasti. Rannikkotykistörykmentin muuttaessa pois vuonna 1972, Suomenlinna siirtyi siviilihallintoon. Suomenlinnan hoitokunta perustettiin vuonna 1973 ja sen tehtäviin kuuluvat rakennusten ja ympäristön restaurointi, kunnossapito ja vuokraus. Matkailukohteena kiinnostus Suomenlinnaa kohtaan on ollut nousussa 1950-luvulta lähtien ja linnoitus tunnetaan nykyään yhtenä Suomen suosituimmista matkailukohteista. Suomenlinna on myös yksi Helsingin kaupunginosista, jossa asuu noin 800 asukasta. Vuonna 1991, Suomenlinna liitettiin Unescon maailmanperintöluetteloon ainutlaatuisena sotilasarkkitehtuurin muistomerkkinä. ("Suomalainen kausi" 2021.)

Kulttuuriperintökohde-kategorian voidaan katsoa olevan yksi Suomenlinnaa keskeisesti määrittävistä tekijöistä omalla ajallamme. Outi Tuomi-Nikulan, Riina Haanpään ja Aura Kivilaakson mukaan, kulttuuriperinnön kohteiksi voidaan ymmärtää kirjastojen, arkistojen ja museoiden kokoelmat, mutta myös monet kulttuurihistoriallisesti, maisemallisesti, alueellisesti tai rakennustaiteellisesti erityiset rakennukset, jotka ovat saaneet suojelumerkinnän. Heidän mukaansa kokonaiset rakennetut alueet ovat 1960-

luvulta eteenpäin kuuluneet myös kulttuuriperinnön piiriin. Yleisesti ottaen, kaikilla kulttuuriperintökohteilla on taiteellista tai tieteellistä merkitystä, mutta niillä on myös usein paikallista, alueellista, kansallista tai kansainvälistä merkitystä. Tuomi-Nikulan ja hänen kollegoidensa mukaan arvostetuimpia maailmanperintökohteita ovat YK:n kasvatus-, tiede- ja kulttuurijärjestö UNESCO:n määrittelemät kohteet, sillä ne on tunnistettu tärkeiksi ja suojelemisen arvoiseksi kansainvälisen yhteisön toimesta. (Tuomi-Nikula, Haanpää, Kivilaakso 2013, 15.) Tuomi-Nikulan ym. mukaan kulttuuriperintö syntyy vain silloin, kun asian, esineen tai kohteen päätetään olevan säilyttämisen arvoinen. Koska se on jatkuvasti määritelmien ja määrittelyjen armoilla, kulttuuriperintö voi muuttua paljon käyttökaarensa aikana. Kulttuuriperintö mukautuu aikansa haasteisiin, varsinkin silloin, jos se on ihmisten aktiivisessa käytössä. (Tuomi-Nikula ym. 2013, 20.)

Voidaan katsoa, että on olemassa aineellista ja aineetonta kulttuuriperintöä. Aineellinen kulttuuriperintö kattaa käsinkosketeltavat kulttuuriperinnön muodot, esimerkiksi rakennukset ja esineet. UNESCO:n yleissopimus vuodelta 2003 koskien aineettoman kulttuuriperinnön suojelemista, määritteli aineettomaksi kulttuuriperinnöksi ”suulliset perinteet, esittävät taiteet, sosiaaliset käytännöt, rituaalit ja juhlallisuudet, luontoa ja maailmankaikkeutta koskevat tiedot ja käsitykset, sekä perinteiset käsityötaidot” (Tuomi-Nikula ym. 2013, 18). Aineettomilla kulttuuriperintökohteilla voi kuitenkin olla aineellisia muotoja, kuten esimerkiksi tiettyihin rituaaleihin liittyvät esineet. Suomenlinna on kulttuuriperintökohde, jolle on annettu määritelmiä ja merkityksiä, ja jonka on päätetty olevan säilyttämisen arvoinen. Aktiivisessa käytössä oleva kulttuuriperintökohde muokkautuu ajan tarpeiden mukaan väistämättä. Haluankin tarkastella tutkimukseni yhteydessä sitä, kuinka kulttuuriperinnön käsite ilmenee nykyajan narratiiveissa.

Kulttuuriperintökohteilla on monia funktioita. Laurajane Smithin (Smith 2006, 75) mukaan kulttuuriperintö auttaa meitä rakentamaan itsellemme ei vain abstraktin identiteetin, vaan myös asennoitumaan yhteisöinä, yksilöinä tai kansoina, ja määrittelemään paikkamme kulttuurisessa, sosiaalisessa ja fyysisessä maailmassa. Kulttuuriperinnön, tai erityisesti kulttuuriperintökohteiden, voidaan ymmärtää edustavan menneiden ihmisten kokemuksia, mutta ne vaikuttavat myös nykyisiin kokemuksiin ja näkemyksiin maailmasta. Näin Smithin mukaan kulttuuriperintökohde voi edustaa tai sijaistaa käsitystä identiteetistä tai kuuluvuudesta tietyille henkilöille tai ryhmille. (Smith 2006, 77.) Smith haluaa kuitenkin tuoda esille sen, että kulttuuriperintökohteet voivat olla monitulkintaisia, koska ne ovat ihmisten kokemusten ja keskinäisten suhteiden ilmaisuja, mutta myös näiden tapahtumien kohtaamisten tuloksia. Paikka, joka koostuu risteävistä ja päällekkäisistä merkityksistä ei ole ainoastaan paikka, jossa merkityksellisiä kokemuksia tapahtuu, vaan myös paikka, jossa merkityksiä haastetaan ja

jossa niistä neuvotellaan. Käsitys paikasta ei ainoastaan koostu jaetuista eletyistä kokemuksista, vaan myös elettyjen kokemusten eroista. (Smith 2006, 80.) Suomenlinnan funktiot ja merkitykset löytyvät siitä rakennetuista narratiiveista, joihin tutkimukseni keskittyy.

Muistot liittyvät aktiiviseen kulttuuriseen prosessiin, johon liittyy muistamista sekä unohtamista, ja joka on keskeinen osa tapaamme ymmärtää maailmaa. Smith viittaa James Wertschin päätelmiin siitä (Wertsch 2002), että muistaminen on aktiivinen prosessi, jossa menneisyyttä tulkitaan ja siitä neuvotellaan jatkuvasti sekä kollektiivisesti, että yksilötasolla, huomioiden nykypäivän tarpeita ja kokemuksia. Smithin mukaan tarpeeksi huomiota ja kriittistä analyysia ei ole suotu sille, että muistot ja identiteetti ovat usein linkittyneitä toisiinsa ja että kulttuuriperintökohteet voivat innoittaa kollektiivisia tai yksityisiä muistoja. Smith katsoo, että historia ja muistot koetaan usein vastakohtina toisilleen. Muistaminen ja muistot käsitetään tulkinnanvaraisina ja epäluotettavina, kun taas historia nähdään faktojen yhdistymisenä hyväksytyssä narratiivissa. Vaikka kulttuuriperintökohteet auttavat yhteisöjä muistamaan menneisyytensä, tähän muistamiseen liittyvät faktat ovat etuoikeutettuja ja saavat osakseen kriittistä huomiota, jota ei suoda tunteellisille tai subjektiivisille toiminnoille, eikä niille mahdollisille merkityksille, jotka ilmenevät virallisen kulttuuriperintökeskustelun ulkopuolella. (Smith 2006, 58.)

Kulttuuriperintökohteissa vierailevien henkilöiden ja kohteiden ylläpidosta kiinnostuneiden tahojen voidaan katsoa osallistuvan kulttuuriseen performanssiin. Smithin mukaan kulttuuriperintökohteiden ja museoiden kokoelmien omistaminen, ylläpito ja konservoiminen ovat performatiivisia tapoja rakentaa identiteettiä. Tiettyjä kulttuurisia arvoja ja identiteettejä kerrataan ja siten säilytetään kulttuuriperinnön hallintaan ja museoiden kokoelmien järjestämiseen liittyvien prosessien yhteydessä. (Smith 2006, 68.) Kulttuuriperintökohteessa tai museossa vieraileminen voidaan Smithin mukaan kokea myös performatiivisena ilmauksena identiteetistä, jossa esiintyjä toistaa kohteen henkilökunnan esittämiä tulkintoja. Smith toteaa kuitenkin, ettei vierailija kuitenkaan välttämättä ota henkilökunnan esittämiä tulkintoja vastaan ilman minkäänlaista kritiikkiä. (Smith 2006, 70.) Suomenlinna ilmentää Suomen historiallisia prosesseja hyvin voimakkaasti, sillä keskeistä alueen historian kannalta on sen rooli kolmen eri valtion puolustuksessa. Näin sen voidaan katsoa rakentavan myös suomalaista identiteettiä.

Bob McKercherin ja Hilary du Crosin mukaan, jos kulttuuriperinnön säilyttämisen tavoitteena on säilyttää representatiivinen osa perintöämme tuleville sukupolville, on meillä velvollisuus myös esitellä tätä perintöä nykypäivän yleisölle. Tämä esittely on parhaimmillaan silloin, kun asian, esineen tai objektin kulttuurinen arvo on ymmärretty perusteellisesti ja esittely on tehty siten, että kaikenlaiset yleisöt pystyvät

ymmärtämään sen merkityksellisyyden. Aineetonta kulttuuriperintöä voidaan esitellä aineellisen osan esittelyn yhteydessä, varsinkin jos näiden kahden välillä on selkeä suhde. Viihteellisen ja opetuksellisen esiintuomisen tasapaino on yksi tärkeimmistä asioista, joihin kulttuuriperinnön esittelyssä tähdätään. Tärkeää on useimmiten tiedon ja tietoisuuden lisääminen. (McKercher, du Cros 2002, 46–47.)

Jotta yleisö voitaisiin saada omaksumaan kulttuuriperintö osaksi heidän elämänsä, sen esiintuominen vaatii monia erilaisia metodeja, jotta se voisi tavoittaa mahdollisimman paljon erilaisia yleisöjä mielekkäällä tavalla. Vaikka aikuiset pystyisivätkin oppimaan ja ymmärtämään keinoin, jotka on suunnattu esimerkiksi lapsille, ei tämäläinen esiintuominen ole aina paras tapa saavuttaa varttuneempaa yleisöä. Sen takia McKercherin ja du Crosin mukaan kulttuuriperinnön hallinnan ja konservoinnin suunnittelussa tulisi ottaa huomioon erilaisten yleisöiden tarpeet ja vaatimukset. (McKercher, du Cros 2002, 127.)

McKercherin ja du Crosin mukaan kulttuuriperinnön hallintaan keskittyvät organisaatiot (engl. *cultural heritage management*) kehittyivät konservoimaan ja suojelemaan representatiivisen osan perintöämme tulevaisuutta varten. Heidän mukaansa, kulttuuriperinnön hallintaan keskitytään lähinnä julkisella sektorilla ja voittoa tavoittelemattomissa organisaatioissa. Sen sijaan turismi on yksityisellä sektorilla toimivaa kaupallista toimintaa, jota ajaa voiton tavoittelu. Turismi on keskittynyt McKercherin ja du Crosin mukaan asioiden arvoon käyttöesineinä, eikä niinkään asioiden arvoon perustuen niiden olemassaoloon. Kulttuuriperinnön hallinta ja turismi voivat tehdä yhteistyötä, jolloin turismitoiminta voi auttaa kohteen säilymisessä, mutta tämä on yleensä tulosta suorasta yhteistyöstä kohteen hallinnon ja turismin hallintaan keskittyvien tahojen kanssa. Ongelmia syntyy, kun turismin nähdään olevan haitallista alueen luonteelle tai voimavaroille. (McKercher, du Cros 2002, 15.)

On tilanteita, joissa turismin ja kulttuuriperinnön hallinnan välille voi muodostua kumppanuussuhde. Helpointa tällainen tilanne on saavuttaa esimerkiksi museoissa tai taidegallerioissa, jotka on luotu kanssakäymistä varten, tai sitten turisteille suoraan suunnatuissa tapahtumissa, jotka esittelevät esimerkiksi vähemmistöjen tai alkuperäisasukkaiden kulttuureja. Näiden esimerkkien kaltaisissa tilanteissa, kokemukset on voitu suunnitella turisteja varten ja samalla on voitu pitää mielessä kulttuuriperinnön säilyttämistä koskevat tavoitteet. (McKercher, du Cros 2002, 17.) Toimivimmat suhteet syntyvät McKercherin ja du Crosin mukaan silloin, kun turismiin ja kulttuuriperinnön säilyttämiseen sitoutuneet osapuolet pystyvät tekemään tilaa toisilleen. Tutkijoiden mukaan toimiva suhde voi olla myös sellainen, jossa osapuolilla ei ole paljon tekemistä toistensa kanssa. Tällaisissa tilanteissa kohteen kävijämäärät voivat olla pienet, tai sitten suuret turistiryhmät pystyvät kokemaan kohteen sitä vahingoittamatta. (McKercher, du Cros 2002, 19.) Turismi on hyvin merkittävä osa Suomenlinnan moderneja käyttötarkoituksia, joten linnoituksen alue on suunniteltu

tietyiltä osin vastaamaan tätä tarkoitusta. Suurin osa materiaalista, joita tutkimuksessani olen käyttänyt, onkin luotu varta vasten turisteja varten.

Suomenlinnalla on siis merkittävä historiallinen tausta kolmen eri maan puolustuksen osana. Jo alueen historiallinen arvo on itsessään suuri, mutta nykyaikana Suomenlinna saa paljon arvostusta myös kulttuuriperintö- ja turistikohteena. Näiden kahden piirteen toimivaan yhteiseloön koitetaan pyrkiä mahdollisimman tehokkaasti. Kulttuuriperintökohteiden osalta on tärkeää se, mitä ne kertovat historiastamme ja millaisia asioita me voimme tuoda menneisyydestämme esille niiden kautta. Toisin sanoen, millaisia narratiiveja me pystymme rakentamaan niiden avulla. "Kulttuuriperintökohte" on kategoria, joka on annettu Suomenlinnalle useassa yhteydessä, ja sellaisena se näyttäytyy myös tässä tutkimuksessa. "Kulttuuriperintökohte"-kategoria määrittää Suomenlinnaa nykyajalla, ja sillä onkin rooli linnoituksen suuressa kertomuksessa. Narratiivit ja kategoriat sijoittuvat yhteen siten, että ne tukevat Suomenlinnan kertomuksen rakentumista ihmisten mielissä ja auttavat rakentamaan monipuolisempaa kuvaa tästä kohteesta. Kategoriat tukevat narratiiveissa esiintyviä Suomenlinnan piirteitä, ja juuri siinä roolissa haluan käsitellä niitä tutkimuksessani.

3 AINEISTOT JA METODOLOGIA

3.1 Aineistot

Amia Lieblich, Rivka Tuval-Mashiach ja Tamar Zilber katsovat, että jokaista narratiivia määrittää se yhteys, jossa se kerrotaan (esim. haastattelun päämäärä, millainen yleisö on, kertojan ja kuuntelijan suhde jne.) (Lieblich, Tuval-Mashiach, Zilber 1998, 8.) Lieblichin ja hänen kollegoidensa mukaan, narratiivisissa tutkimuksissa ei yleensä ole tutkimusta edeltäviä hypoteeseja. Tutkimuksen suunta löytyy yleensä aineistoa lukemalla, minkä pohjalta voidaan muodostaa hypoteeseja. Sen takia he katsovat, että narratiivinen tutkimus sopii sellaisille tutkijoille, jotka sietävät epävarmuutta ja jotka ovat valmiita muuttamaan tulkintojaan ja päätelmiään lisätutkimuksen jälkeen. (Lieblich ym. 1998, 9.)

Ensimmäinen askel omassa aineistonkeruuprosessissani oli kenttätöiden tekeminen ja siten tutkimusaineiston kokoaminen. Ennen kentälle menoa olin perehtynyt hyvin yksinkertaisesti siihen, miten voisin lähestyä aineistoani, jotta tietäisin millaista materiaalia minun kannattaisi etsiä ja valokuvata. Pohjustavat tiedot kategoria-analyysista ja siitä millaisista materiaaleista voisin löytää kategorioita tehokkaimmin mieleissäni, tein ensimmäisen aineistonkeruumatkeni Suomenlinnaan joulukuussa 2019. Ennen kuin tein seuraavan kenttätömatkani, käsittelin ja analysoin ensimmäisen keruumatkeni tuottamaa aineistoa. Tämä auttoi minua hahmottamaan mihin minun kannattaisi kiinnittää huomiota tulevilla keruumatkoillani. Tämän ensimmäisen keruumatkan aineistot nimesin ”*Talviaineistoksi*” erottamaan sen kesällä keräämästäni aineistosta. Koska vierailin linnoituksessa juuri joulun alla, näkyy tässä aineiston osassa

vuodenajan vaikutus sisältöön (lähinnä *”Linnoitustontun reitti”* osiossa). Talviaineistoon kuuluvat esitteet *”Maailmanperintö Suomessa”* ja *”Merilinnoitus Suomenlinna”*. Siihen kuuluu myös monia itse ottamiani valokuvia, joissa esiintyy Suomenlinnan alueelta löytyneiden tulkinta-alustojen tekstejä. Esittelen näitä syvemmin aineistokappaleessani.

Käsittelin eri tulkinta-alustojen tekstejä ja etsin niistä kategorioita miettien samalla mitä ne varsinaisesti kertoivat Suomenlinnasta ja sen alueesta. Loin alustavia päätelmiä *”talviaineistoni”* pohjalta, joita käytin eräänlaisina suuntaviittoina siihen mitä aineistoni toinen osa (jonka keräisin tulevana kesänä) tulisi sisältämään. *”Kesäaineistoksi”* nimeämäni aineisto-osioon päätyivät kaikki museovierailujeni aikana keräämäni materiaalit. Kesällä kerätyistä materiaaleista suurin osa on valokuvia, joissa esiintyy erilaisten tulkinta-alustojen tekstejä. Vierailin kesän aikana Suomenlinnakeskuksen museossa, sotamuseossa ja Ehrensvärd museossa. *”Kesäaineistoon”* ei päätynyt ollenkaan esitteitä.

Vasta tehtyäni molemmat kenttätömatkat, käytyäni läpi kummastakin aineistosta kaikki tulkittavissa olevat tekstit ja eroteltuani niistä kategoriat, alkoi aineistoni todellinen kuva muotoutua. Teoriaa luettuani ja tarkasteltuani tutkimusaineistoani sen valossa, huomasin, että aineistossani esiintyy suuria ja pieniä kertomuksia. Suomenlinnan suuri kertomus hahmottui alueen historiallisena kehityskaarena sotilastukikohdasta kulttuuriperintökohteeksi ja siitä eteenpäin yhdeksi Helsingin kaupunginosaksi ja turistinähtävyydeksi. Aineistostani löytyvät pienet kertomukset täydentävät suurta kertomusta omilla tavoillaan, sillä niihin sisältyy yksityiskohtia, jotka on jätetty pois monista alueen suurta kertomusta käsittelevistä teksteistä. Suomenlinnan suuri kertomus hahmottuu vähitellen, kun tarkastelee kaikkia eri tulkinta-alustoilta löytyviä tekstejä yhdessä. Pienet kertomukset antavat lisätietoa ja luovat siten syvällisemmän kuvan alueen luonteesta ja historiasta.

3.2 Narratiivisuus

Narratiivit ovat tässä tutkimuksessa tapoja liittää menneisyys nykyaikaan, eli ne ilmentävät sitä, mitä pidämme tärkeänä ja mitä haluamme tuoda esille menneisyydestämme. Ne auttavat meitä luomaan merkityksiä ja sisältöä menneisyyden tapahtumille. Määrittelen narratiivit siten, että ne ovat niitä kertomuksia tai esityksiä, joita kerromme menneisyydestämme toisillemme ja kulttuurimme ulkopuolisille

henkilöille. Tässä tutkimuksessa narratiivien tutkimus yhdistyy suurten ja pienten kertomusten käsitteeseen.

Suomenlinnan narratiivinen rakentuminen ilmenee tavoitteena yhdistää menneisyyden tapahtumat nykypäivään, eli tehdä jo menneistä tapahtumista merkityksellisiä modernille yleisölle. Suomenlinnan merkittävyys rakentuu sen suuressa tarinassa siten, että linnoitus ilmenee osana Suomen historiaa ja näyttäytyy sen valossa tärkeänä tapahtumapaikkana. Kulttuuriperintökohteelle annettu intellektuaalinen arvo lisää tätä merkittävyyttä, sillä se ilmaisee, että alue on säilyttämisen arvoinen. Aineistossani ilmenevät pienet kertomukset tukevat tätä historiallista merkittävyyttä inhimillisemmällä tasolla, eli tuomalla esiin teemoja, joihin kenen tahansa on helppo tarttua kiinni. Pienet kertomukset ovat aineistoni valossa myös keinoja saada turistikin kiinnostumaan Suomenlinnasta. Suomenlinnan representaation rakentuminen on myös tärkeä piirre. Representaation, narratiivin ja kategorioiden suhde tässä tutkimuksessa on seuraava: Kategoriat sisältävät paljon tietoa siitä, miten koemme maailman toimivan, ja kun kategorioita käytetään tukemaan tekstissä rakentuvaa narratiivia, lukija saadaan tulemaan helposti haluttuihin johtopäätöksiin. Tämä johtopäätös on siis kyseessä olevan kategorian tai teeman representaatio. Representaatio on siis se päätelmä, mihin narratiivien ja kategorioiden yhteistyön tuloksena voidaan päätyä. Representaatiot voivat ajaa ja tukea tiettyjä tarpeita, esimerkiksi kulttuuriperintökohteen leiman oikeuttamista. Suurten ja pienten kertomusten kautta tuomme näitä representaatiota esille ja välitämme niitä muille.

Eerika Koskinen-Koivisto ja Lena Marander-Eklund määrittelevät suuret kertomukset ”hallitseviksi kulttuurisiksi kertomuksiksi”. Suurissa kertomuksissa esiintyvät vaikiintuneet käsitykset historiallisista tapahtumista, sekä kulttuurisista ihanteista ja arvoista. (Koskinen-Koivisto, Marander-Eklund 2016, 338.) *Mikronarratiivit*, eli pienet kertomukset, ovat Koskinen-Koiviston ja Marander-Eklundin mukaan henkilökohtaisia kertomuksia, joita analysoidessa tutkija voi hahmottaa ne osana laajempaa kertomusta, eli ”suurta kertomusta”. Ne voivat poiketa suuremmista kertomuksista ja jopa olla täysin eri mieltä niiden kanssa. Yhteen mikronarratiiviin voi sisältyä monta näkökulmaa. (Koskinen-Koivisto, Marander-Eklund 2016, 355.) Mikronarratiiveissa yleensä otetaan kantaa ja viitataan kulttuurisiin kertomuksiin. Koskinen-Koiviston ja Marander-Eklundin mukaan, mikronarratiiveissa voi ilmetä erilaisia vastakkainasetteluja, sillä niissä korostuvat usein yhteiskuntaluokkien väliset erot elämäntilanteiden ja ihanteiden osalta, sekä mahdolliset muutokset, jotka näissä käsityksissä ovat tapahtuneet. Näin ollen heidän mukaansa mikronarratiiveista ei ole mahdollista aina löytää mitään arvoja ja normeja mikronarratiivin kertoja on tarkalleen ottaen kommentoinut. (Koskinen-Koivisto-Marander Eklund 2016, 351.)

Koskinen-Koivisto ja Marander-Eklund ovat tutkineet suurten ja pienten kertomusten suhdetta toisiinsa (Koskinen-Koivisto & Marander-Eklund 2016). Heidän mukaansa voidaan katsoa, että kertomukset ovat viestinnällisiä välineitä, joiden kautta voidaan jakaa sekä henkilökohtaisia, että yhteisesti jaettuja kokemuksia ja merkityksiä. Kertomukset liittyvät tapahtumien kulun, ajan ja ajallisuuden, sekä niissä piilevien merkitysten, ymmärtämiseen. Kun kertomus kerrotaan, se voidaan Koskinen Koiviston ja Marander-Eklundin mukaan käsittää suhteessa toisiin kertomuksiin ja kokemuksiin. Siten ne voivat myös heijastaa yhteisön laajemmin jakamia käsityksiä esim. erilaisista ihanteista. (Koskinen-Koivisto, Marander-Eklund 2016, 337.)

Kirsti Salmi-Niklander viittaa Bambergin ja Georgakopoloun näkemykseen (Bamberg & Georgakopolou 2008) siitä, että suurten kertomusten tutkimuksessa kertomuksia analysoidaan maailmojen ja identiteettien representaatioina, kun taas pienten kertomusten tutkimus liittyy kyseisten kertomusten käyttöön vuorovaikutustilanteessa. Nämä kaksi käsitettä on usein nähty toistensa vastakohtina, mutta Salmi-Niklander haluaa huomioida Mark Freemania mukaillen (Freeman 2006), että pienet ja suuret kertomukset täydentävät toisiaan, sillä suurista kertomuksista löytyvät kerronnalliset reflektiot ovat tärkeitä elettyjen elämien ja kokemusten piirteitä. (Salmi-Niklander 2009, 8.)

Esimerkkinä suurista ja pienistä kertomuksista voisimme pitää kuvausta jostakin suuresta tapahtumasta, esimerkiksi sota-ajan tapahtumista. Suuri kertomus tässä tilanteessa olisi yleisesti hyväksytty näkemys siitä mitä tapahtui, missä, milloin ja miten. Tällaiseen suureen kertomukseen liittyvä pienempi kertomus voisi olla henkilökohtainen selostus henkilöltä, joka oli paikalla kyseisen tapahtuman aikana. Tällainen henkilökohtainen pienempi kertomus pystyy tuomaan lisätietoa ja auttaa rakentamaan monipuolisemman kuvan siitä mitä tuolloin tapahtui, mutta se voi myös osoittaa, että yleinen käsitys tapahtumista on väärä. Koskinen-Koivisto ja Marander-Eklund haluavat kuitenkin muistuttaa, että se miten pienten ja suurten kertomusten käsitteitä tulkitaan, riippuu pääasiassa tutkijan näkökulmasta (2016, 355).

Carol Fleisher Feldman kokee, että kansalliset, eli kansakunnan historian tulkintoja sisältävät narratiivit, toimivat myös henkilökohtaisen määrittelyn välineinä. Tällaiset narratiivit voivat olla hyvinkin vahvoja, varsinkin silloin, kun niiden taustalla ovat esimerkiksi poliittiset vaikuttajat. Siksi ne pystyvät kertomaan kuka me olemme, kuka me olemme olleet, ja kuka meidän tulisi olla. Fleisher Feldmanin mukaan tässä tosin on mukautuvuutta, sillä toiset ihmiset kokevat tällaiset narratiivit vahvempina kuin toiset. (Fleisher Feldman 2001, 141.) Suomen historian kansallisen tarinan kulmakinä toimivat Ruotsin vallan aika, Venäjän vallan aika ja itsenäisyyden aika. Suomen

historiaa on vaikea kuvata ilman näitä tekijöitä, joten kaikki suomalaista koulua käyneet henkilöt tietävät ne. Niitä hyödynnetään siis myös Suomenlinnan historian kertomisessa ja merkityksellistämässä. Suomenlinna voidaan sitoa siis tehokkaasti kansalliseen narratiiviimme, koska Suomenlinnassa on jälkiä kaikilta edellä mainituilta aikakausilta.

Jens Brockmeier ja Rom Harré katsovat, että narratiiveilla on tapana yhdistää erilaisia elementtejä, kuten tavoitteet, keinot, vuorovaikutukset, olosuhteet, odottamattomat tulokset ja muut tekijät yhdeksi, mutta puolueelliseksi ”kokonaisuudeksi”. Tämä on heidän mukaansa yleistä ylimalkaisissa historiallisissa selostuksissa, joita saattaa löytää esimerkiksi koulukirjoista (Brockmeier, Harré 2001, 46). Brockmeier ja Harré katsovat myös, että genreen ja narratiivisen tiedon välittämisen kannalta kulttuurinen konteksti, jossa niitä sillä hetkellä käytetään, on tärkeää, sillä juuri kulttuurinen kaanonin tekee tietyistä narratiiveista järkeenkäyviä. Samaan aikaan narratiivit ovat tutkijoiden mukaan helposti muotoutuvia, yksilön ja yleisen kulttuurin kaanonin välisiä välienselvittelyjä. Kun ne nähdään tässä valossa, narratiivit ovat malleja siitä, miten maailma toimii ja miten yksilö toimii. Kertomiemme tarinoiden kautta pystymme ymmärtämään itsemme osana maailmaa. (Brockmeier, Harré 2001, 54.)

Historiallisten tapahtumien yhdistäminen nykypäivään rakentuu tapahtumien syitä ja olosuhteita tarkastelemalla, jonka myötä niistä luodaan kokonaisuus. Niissä nähdään yksilöiden ja yhteisöjen tekemien päätösten vaikutukset, ja niiden kautta voidaan ymmärtää, miten maailma toimii. Suomenlinnan tarina ei ole poikkeus, koska sen historiaa tarkastelemalla voimme havaita, että sen tarinasta on tehty eheä Brockmeierin ja Harrén kuvaileman prosessin mukaisesti. Monisyisistä ja monimutkaisista motiiveista ja tarpeista on luotu eheä kokonaisuus, jonka voi opettaa kenelle tahansa. Suomenlinna voi toimia myös yksilön paikkaa maailmassa määrittävänä tekijänä, sillä Fleisher Feldmankin esitteli, kansalliset narratiivit voivat auttaa yksilöä käsittämään oman paikkansa maailmassa.

3.3 Kategoriat

Tekstejä voi tehokkaasti analysoida tutkimalla kategorioita, sillä kategoriat sisältävät paljon kulttuurista tietoa. Kari Korolainen on esimerkiksi tutkinut jäsenkategorisointia koristelun ja taiteistumisen yhteydessä (2010). Korolaisen määritelmä kategoriasta sopii omankin tutkimukseni piiriin. Hän esittää, että *kategorisoinnit* ovat apuväline monimuotoisen todellisuuden järjestämiseen, jossa samankaltaiset asiat voi nähdä

saman kategorian jäsenenä. Näin maailma pystytään hahmottamaan järjestäytyneeksi tiedoksi ilman sen suurempaa kognitiivista vaivannäköä. (Korolainen 2010, 140.)

Tähän hahmottamiseen liittyvät kuitenkin myös kulttuuriset skeemat, jotka ovat tutkimukselleni relevantteja niiden kategorioiden syntymiseen vaikuttavan luonteen vuoksi. Konsta Kajander määrittelee skeemat aiempiin kokemuksiin perustuviksi tietorakenteiksi, jotka yhdistävät ympäristöstä saadun informaation mentaalsiin ja psykologisiin prosesseihin. Skeemat muokkaantuvat sen mukaan mitä ihminen kokee ja ne auttavat ennakoimaan, tulkitsemaan ja tunnistamaan erilaisia tilanteita ja asioita. Ne vaikuttavat siihen mitä ihminen odottaa tietyiltä tilanteilta ja ympäristöltään, mutta voivat muokkaantua ajan ja kokemusten kanssa. Yhteisöissä nämä sisäiset mallit muodostuvat skripteiksi, joiden perusteella ihmiset oppivat sovittamaan käytöksensä erilaisiin tilanteisiin sopiviksi. Skeemoista ja skripteistä saattaa tulla kulttuurisia, jos ne vakiintuvat, ovat kollektiivisia ja laajasti jaettuja. (Kajander 2020, 37.)

Arja Jokisen, Kirsi Juhilan ja Eero Suonisen teos *”Kategoriat, kulttuuri ja moraalit”* (Vas-tapaino, 2012) erittelee kategorioita laajasti. He esittävät, että kategoriat sisältävät paljon kulttuurista tietovarantoa, eli ne ovat siis ”päätelmärikkaita”. Tämä tarkoittaa, että kun sijoitamme jonkun asian tai ihmisen tiettyyn kategoriaan, tiedämme jo paljon ky-seisestä asiasta tai henkilöstä. Jokinen ym. kuitenkin huomauttavat, että kategorioita tulkitaan ja otetaan käyttöön hyvin paljon tilannekohtaisesti, eli niiden käyttöön liit-tyy paljon ”vaihtelevuutta ja paikallisia määritelmiä”. Kategorioihin pohjautuva tieto on siis käytännössä elävää ja muuttuu alati. (Jokinen, Juhila, Suoninen 2012, 49.)

Jokisen ym. mukaan, luodessamme haluamaamme kuvaa jostakin asiasta, teemme valintoja siitä, minkä kulttuurisen kategorian ja siihen liittyvän tietovarannon haluamme kulloinkin liittää aiheeseen. Kategoriat ohjaavat sitä, mitä ajattelemme ja miten vastaanotamme saamamme tiedon, koska liitämme kategorioihin aina sen kult-tuurisen kontekstin, missä olemme tulleet ne ymmärtämään. (Jokinen ym. 2012, 50.) Korolainen painottaakin, että kategorioiden ymmärtäminen konteksteissaan on tär-keää. Kategorioiden ilmaukset ja piirteet ovat hänen mukaansa ratkaisevia ja ne voi-daan nähdä indeksaalisina ilmauksina. Esimerkkinä tästä voisi toimia ilmaus ”tuotaulu”, joka voi viitata esineeseen, joka roikkuu seinällä ja muistuttaa puhujan mie-lestä taulua. Kontekstit ja kategorisoinnit ovat Korolaisen mukaan asioita, joita ei pidä nähdä toisistaan erillisinä. (Korolainen 2010, 140–142.)

Jokinen ym. ovat määritelleet kategorioiden ja kulttuurin välisen suhteen hyvin yksinkertaisesti. Heidän mukaansa kulttuurinen tietovarantomme sisältää paljon kate-gorioihin ja kategorisaatioon pohjautuvaa tietoa, jota käytämme, muokkaamme ja va-likoimme, kun rakennamme ymmärrystä kulttuuristamme, yhteiskunnastamme ja toisistamme. Arkipäiväisessä kommunikaatiossa luotamme siihen, että kategoriat

ovat yleisesti jaettuja, eli ymmärrämme tiettyjen kategorioiden rakentuvan samalla tavalla ja sisältävän samat asiat. (Jokinen ym. 2012, 46.) Tutut kategoriat, kuten esimerkiksi kategoria ”äiti”, sisältävät paljon kulttuurista tietoa, jonka liitämme automaattisesti kyseessä oleviin kategorioihin. Oletamme siis tietävämmme kulttuurisen tietovarantomme pohjalta, millaisia äidit mielestämme ovat, eikä asiaa tarvitse selittää meille erikseen. (Jokinen ym. 2012, 49.)

On kuitenkin tärkeää ottaa huomioon, että kategorijäsenyyksissä on eroja. Kajander määrittelee kategorioiden jakautuvan prototyyppisiin, stereotyyppisiin ja ideaaleihin. Prototyyppinen luokittelu tapahtuu sen perusteella, ovatko kyseessä olevat asiat samanlaisia tai yhdenmukaisia. Stereotyyppisessä kategorisoinnissa tietyn ryhmän jäseneksi luokitellun ihmisen tekoja ja toimia selitetään tuon ryhmän jäseniin liitettyjen piirteiden perusteella, esimerkiksi miten oletamme ”äidin” käyttäytyvän. Ryhmät nähdään näin siis homogeenisimpina, kuin mitä ne tosiasiaassa ovat. (Kajander 2020, 45.) Ideaalit koostuvat ryhmään liitetystä ihannenormeista ja esikuvista. Ne eivät välttämättä kuitenkaan käy aina toteen ja esimerkiksi ”äidin” kategoriasta muodostamme ihannekuva ei välttämättä vastaa todellisuutta. (Kajander 2020, 47.)

Kategorioiden tutkimisessa on Jokisen ym. mukaan kyse siitä, mitä kategorioilla pyritään tekemään ja saamaan aikaan. Kulttuuristen kategorioiden käyttö ja tunnistaminen ovat vuorovaikutuksellista toimintaa. Kategorioiden voima syntyy niitä käyttämällä, niistä neuvottelemalla ja niitä vastaanottamalla. (Jokinen ym. 2012, 51.) Jokinen ym. viittaavat Harvey Sacksin ajatuksiin ”kuvaamisen tekemisestä” ja ”kuvaamisen tunnistamisesta” (Sacks 1972 b, 216). ”Kuvaamisen tekemisellä” Sacks tarkoittaa, että kuvatessamme erilaisia asioita ja tapahtumia, emme koskaan kuvaa niitä täysin neutraalisti. Näin ollen tutkimuksessa pitäisi Sacksin mukaan tarkastella prosesseja, joissa luodaan yksiselitteisiltä vaikuttavia kategorialuonnehdintoja erilaisista toimijoista, asioista ja tapahtumista. ”Kuvaamisen tunnistamisella” Sacks viittaa siihen, että kuulijat pystyvät tunnistamaan erilaisia kategorioita. Jos kuulija ei Sacksin mukaan tunnista kategoriaa, se ”ei tule yhteisesti merkitykselliseksi ja jaetuksi”. Sacksin mukaan tunnistamattomuuskin on kuitenkin jo merkki ihmisten yhteisestä toiminnasta kategorioiden määrittämisen kannalta ja merkki kategorioiden historiallisesta ja paikallisesta luonteesta. Tunnistamattomuus kertoo kategorioiden elävästä luonteesta, eli niiden muuttumisesta ja vaihtumisesta ajan saatossa. (Jokinen ym. 2012, 51–52.) Jokisen ym. mukaan kategorioiden tunnistaminen voi ohjata osapuolet neuvottelemaan niistä ja lopulta myös kiistämään ne. (Jokinen ym. 2012, 53.) Tällä tavoin kategoriat saattavat muokkaantua, vaihtua tai kadota jopa miltei kokonaan sitä mukaa, kun käsitys niiden todenmukaisuudesta muuttuu.

Jokinen ja hänen kollegansa mainitsevat, että myös ei-personoituja kategorioita ja kategorisaatiota on tutkittu. Ei-personoidut kategoriat kuvaavat lähinnä fyysisiä

objekteja, paikkoja ja ympäristöjä. Liitämme näihin objekteihin, paikkoihin ja ympäristöihin kulttuurista tietoa, jonka kautta tunnistamme ja teemme kuvauksia. (Jokinen ym. 2012, 58.) Tämä käsite liittyy keskeisesti omaan tutkimukseeni. Kulttuurinen maantieto on paikkakategorioihin kytkeytyvää tietoa, jonka kautta alueita määritellään erilaisilla kategorioilla, kuten kirkko, kerrostalolähiö, tai omakotitaloalue (Jokinen ym. 2012, 59.) Aineistossani kyseisen kaltaisia kategorioita vilisee huomattavasti, kuten esimerkiksi puhuttaessa alueen arkkitehtuurisista erityispiirteistä. Jokinen ym. huomauttavat, että ei-personoituihin kategorioihin liitetään helposti myös personoituja kategorioita. Heidän esimerkkinsä tästä on se, että tiedämme, että kirkossa (ei-personoitu kategoria) on töissä pappi (personoitu kategoria). Omassa tutkimuksessani esimerkkinä voisi toimia, että linnoituksessa työskentelevät todennäköisesti sotilaat ja heidän esimiehensä. Jokisen ym. mukaan paikan positiivinen tai negatiivinen kategoriointi liittyy yleensä siihen, millaisia personoituja kategorioita liitämme siellä toimiviin ihmisiin (Jokinen ym. 2012, 59).

Jokinen ym. käsittelevät teoksessaan myös sitä, miten instituutioiden käytäntöjä voi ymmärtää kategoria-analyysin keinoin. Tarkastelun alaiset instituutiot tässä tutkimuksessa ovat esimerkiksi Suomenlinnan hoitokunta ja Suomenlinnassa toimivat museot, sillä useimmat käsittelemäni tekstit ovat peräisin näiltä tahoilta. Jokisen ym. mukaan, instituutioiden on esimerkiksi kategorisoitava keiden kanssa he asioivat ja milloisten asioiden ja ongelmien tiimoilta. Myös se, mitkä ovat ylipäättänsä kyseisen instituution tehtävät ovat kyseisen kategorisoinnin tulosta. Tehokkaan työskentelyn mahdollistamiseksi, sekä käytäntöjensä ja rutiiniensa pohjaksi, instituutiot tarvitsevat suhteellisen vakaita ja luotettavia kategorioita. Kategorioiden avulla toisistaan erotetaan esimerkiksi asiakkaan ja työntekijän roolit. Myös työnjako organisaation sisällä selkenee. Institutionaaliset kategoriat ovat yhteydessä tiettyihin oikeuksiin ja velvollisuuksiin ja näin niillä on tärkeä rooli instituutioiden sosiaalisen järjestyksen ylläpitäjinä. (Jokinen ym. 2012, 229.)

Instituutioiden tuottamia tekstejä tulisi Jokisen ym. mukaan tarkastella siten, että ne nähdään institutionaalisten käytäntöjen tuloksena, eikä suinkaan täydellisinä esimerkkeinä todellisuudesta. Dokumentteja on tärkeää tarkastella teksteinä, mutta myös siitä lähtökohdasta käsin kuinka niitä tuotetaan, käytetään ja luetaan osana instituutioiden käytäntöjä. (Jokinen ym. 2012, 265.) Ammatillisesti tuotetut kategoriat saavat vahvan legitimitetin instituutioiden toiminnan tuloksena. Institutionaaliset kategoriat voivat olla hyvin voimallisia ja voivat vaikuttaa esim. sanktioiden jakamiseen ja toimintojen legitimoimiseen. (Jokinen ym. 2012, 266.) Institutionaaliset kategoriat ovat hyvin mielenkiintoinen osa tutkimustani, koska niitä esiintyy paljon aineistossani. Institutionaaliset tavoitteet tulevat esiin, kun lähdetään miettimään millaisia arvoja ja asenteita Suomenlinnassa toimivat tahot ovat halunneet ilmaista heille

tärkeiksi eri tulkinta-alustoilla. Aineistossani ilmenevät kategoriat viittaavat esimerkiksi kulttuuriperintöön ja sen säilyttämiseen, mutta myös alueen muihin käyttötarkoituksiin, kuten turistitoimintaan.

3.4 Kontekstoiva lähiluku

Jyrki Pöysän mukaan tekstejä ja narratiiveja on ollut tapana tarkastella hyvinkin tarkasti ja eritellen suuressa osassa humanistista tutkimusta, varsinkin, kun aineisto on rakentunut pääasiallisesti konkreettisista teksteistä ja teoreettinen viitekehys on ollut historiallis-vertaileva. (Pöysä 2010, 334.) Lähiluku viittaa Pöysän mukaan useaan kertaan tapahtuvaan lukemiseen. Samaa tekstiä tarkastellaan ja luetaan siis monta kertaa (Pöysä 2010, 338.) Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että tekstiä luettaisiin samalla tavalla joka ikinen kerta. Pöysän mukaan se miten tekstiin tutustutaan ensimmäisen kerran, on riippuvaista lukijasta, tekstistä ja lukutilanteesta. Jos aineisto on laaja, tutkija voi ensimmäisellä kerralla lukea sen hyvinkin nopeasti läpikäyden. Saattaa myös olla, että ensimmäisellä lukukerralla tutkija täydentää tekstissä olevia aukkoja oman kulttuurisen tietovarantonsa ja kokemuksiensa pohjalta. Näin ollen ensimmäinen lukukerta ei Pöysän mukaan koskaan ole ”viatonta”, sillä ennako-oletukset vaikuttavat jo tässä vaiheessa siihen, miten tutkija ymmärtää tekstin. Tekstin ensimmäistä lukukertaa voikin näin pitää täydellisenä vastakohtana lähiluvun myöhemmille prosesseille. (Pöysä 2010, 339.)

Lähiluvun prosessit koostuvat siis tekstin toistuvasta lukemisesta, jonka myötä tutkija alkaa hahmottaa tekstistä kumpuavia teemoja. Tämä ei kuitenkaan Pöysän mukaan tarkoita sitä, että koko tekstiä pitäisi analysoida kerralla, vaan, että lähiluennan tulisi olla pohdittua, valikoivaa ja keskittyä aina tekstin keskeisiin piirteisiin (Pöysä 2010, 342). Pöysä mainitsee, että tekstiä läpikäydessä tutkija tekee merkintöjä ja muistiinpanoja. Prosessin edetessä kirjoituksen muodot kehittyvät muistiinpanoista ”sanallisesti tulkitsevaksi”, eli ne alkavat sisältää enemmän tekstin pohjalta tapahtuvaa reflektointia. Tämä reflektointi johtaa yleensä myös siihen, että tekstin lukemisesta tulee hitaampaa ja katkonaisempaa, koska tutkija palaa tarkastelemaan sen yksityiskoh- tia ja alkaa myös analysoida aikaisempien huomioidensa todenmukaisuutta. Kun tekstiä käsittelee kerta toisensa jälkeen näin, tulee tutkija Pöysän mukaan havainnoi-neeksi omien alkuperäistulkintojensa vajavuuden ja tekstistä alun perin huomiotta jääneet puolet tulevat myös esiin. (Pöysä 2010, 340.) Ensimmäisellä lukukerralla tutkija voi esimerkiksi keskittyä sanastolliseen tasoon, jonka aikana hän voi selvittää mitä kaikki sanat tarkoittavat ja millaisia konnotaatioita niihin liittyy (Pöysä 2010, 342). Lausetason tarkastelu voi seurata sanaston tarkastelua, sillä se liittyy ensimmäisessä vaiheessa tapahtuneen tarkastelun laajempaan tekstin kokonaisrakenteen

tarkasteluun. Tekstistä kumpuavat merkitykset kytkeytyvät näin kokonaisrakenteen tarkasteluun. Tulkinvaraiset väitteet tulee kuitenkin ankkuroida tekstissä oleviin konkreettisiin ilmaisuihin. (Pöysä 2010, 343.) Pöysä katsoo lähilukemisen olevan hermeneuttinen kehä, mikä tarkoittaa, ettei sillä välttämättä ole yhtä oikeaa loppupistettä. Lopullisia tulkintoja ei Pöysän mukaan voi saavuttaa lähiluennan avulla, vaan loppu jää aina avoimeksi. (Pöysä 2010, 340.)

Kajander on vienyt lähiluvun teoriaa hieman eteenpäin ja käyttänyt väitöskirjassaan lähestymistapaa, johon hän viittaa *”kontekstoivana lähilukuna”*. Kajander on tutkinut historiallista sanomalehtiaineistoa ja on katsonut, että lähiluvun menetelmät sopivat myös hänen aineistonsa tarkasteluun. Hän on kuitenkin täydentänyt tätä lähestymistapaa kognitiivisen kulttuurintutkimuksen ja kategorioiden tutkimisen teoreettisilla käsitteillä. Jotta voitaisiin saada varteenotettavia tutkimustuloksia, Kajander katsoo, että tekstejä tulisi ymmärtää osana julkaisuhetkeään ja laajempia kulttuurisia yhteyksiä. Tämä luo pohjan hänen hyödyntämälleen kontekstoivalle lähiluvulle. (Kajander 2020, 64.) Kajander on jakanut oman lähestymistapansa kolmeen osaan. Näistä ensimmäinen on *”tekstien alustava teemoittelu”*, eli tekstin sisäisten kontekstien ja kategorioiden suhteiden hahmottaminen. Tässä vaiheessa tekstien perustiedoilla luotiin pohja jatkoanalyysille, jonka aikana tekstejä verrattiin eri kirjoittajien teksteihin sekä muissa genreissä tuotettuihin sisältöihin. Toinen vaihe oli *”tekstien ulkoinen kontekstointi”*, eli kirjoitusten teemojen hahmottaminen ja niiden liittäminen laajempiin kulttuuriin yhteyksiin. Kolmas vaihe oli *”tekstin teoreettinen uudelleenluenta”*, jonka aikana aineistoa tarkasteltiin lähiluvun keinoin ja tutkimuskysymyksen valossa. (Kajander 2020, 65.)

Käyn aineistojani läpi samantapaisin keinoin, hyödyntäen lähiluennan metodeja, mutta myös seuraamalla Kajanderin lähestymistapaa. Olen lukenut aineistoani useaan kertaan läpi jo sen ensimmäisissä tarkasteluvaiheissa, tavoitteenani löytää sieltä merkityksellisiä kategorioita ja narratiiveja, jotka auttaisivat minua vastaamaan tutkimuskysymyksiini. Huomioni tekstien rakenteesta ja niiden suuremmista konteksteista (eli Suomenlennasta rakentuvat narratiivit) ovatkin pääasiallisesti useiden eri lukukertojen tulosta. Olen myös huomioinut analyysissäni minkälaiset instituutiot ovat olleet vastuussa käsittelemieni materiaalien koostamisesta, joka mielestäni liittyy Kajanderin määrittelemään *”tekstin laajempien kulttuuristen kontekstien”* huomiointiin. Kuten Pöysä mainitsi, eivät tulokseni ole lopullisia vastauksia, mutta ne kertovat jo omalta osaltaan paljon siitä millaisia narratiiveja Suomenlennasta kerrotaan.

Kari Korolainen viittaa artikkelissaan Eleanor Roschin (Rosch 1978) menettelyyn kategorioiden jäsentymisestä (Korolainen 2010). Rosch katsoo, että kategoriat jäsentyvät perustasoihin sekä ylä- ja alatasoihin. Ylätaso on näistä tasoista laajin ja

epämääräisin, perustaso tarkempi ja alataso kaikkein tarkin. Roschin käyttämä esimerkki kategorisoi huonekalun ylätasoksi, tuolin perustasoksi ja keittiötuolin alatasoksi. (Korolainen 2010, 141.) Omassa aineistossani ”linnoitus” voisi toimia esimerkiksi ylätasosta, perustasona voisi olla ”merilinnoitus” ja alatasona ”epäsäännöllinen bastionilinnoitus”. Korolainen mainitsee, että hän kokee Roschin jaottelun käyttökelpoiseksi mitä tulee esineiden luokitteluun, ja koen, että sama koskee myös omassa aineistossani esiintyviä kategorioita. Hyödynnän Roschin luomaa jaottelua tehdäkseni aineistostani selkeämmän ja antaakseni kategorioiden keskinäiselle järjestykselle tieteellisen perustan. Aineistostani löytyviä kategorioita on paljon, joten koin tärkeäksi saada ne jonkinlaiseen koherenttiin järjestykseen, varsinkin sen takia, että huomasi niissä ilmenevän teemoja, jotka sopivat Roschin luomiin jaotteluihin. On myös mielenkiintoista tarkastella narratiivisen rakentumisen kannalta kategorioiden keskinäisiä suhteita tämän lähestymistavan kautta.

Kategoriat toistuvat aineistossani usein. Jätän siis aineistokappaleessani tietoisesti mainitsematta jatkuvasti toistuvia kategorioita, kuten esimerkiksi ”linnoitus”, joka esiintyy monta kertaa peräkkäin aineistossa. Olisi ollut puuduttavaa ja analyysistäni olisi tullut vaikeaselkoista, jos olisin maininnut kuinka monta kertaa termi ”linnoitus” tarkalleen ottaen esiintyy kaikissa siteeraamissani teksteissä. Varsinaisella lukumäärällä ei ole merkitystä, koska teen selväksi mitkä kategoriat esiintyvät kaikista eniten.

Minulla ei ole kokemusta valokuvaamisesta, joten olen joutunut olemaan hyvin valikoiva sen suhteen, mitä kuvia olen liittänyt havainnollistamaan aineistoani. Olen tietoisesti esim. jättänyt pois kuvia, jotka olen ottanut puhelimeni kameralla ja jotka eivät siis ole onnistuneet aivan niin hyvin, kuin mitä olin toivonut. Olen lukenut aineistoa suurilta osin siten, että olen miettinyt mitä se kertoo juuri Suomenlinnasta, joka on saattanut johtaa siihen, että tulkintani perustuvat tähän kysymykseen erityisesti. En siis ole keskittynyt kaikkiin mahdollisiin narratiiveihin, joita aineistostani olisi kenties myös voinut ottaa esiin, koska Suomenlinnasta kerrotut tarinat voivat sisältää monia erilaisia lähtökohtia ja aiheita. Tässä tutkimuksessa keskityin niihin narratiiveihin, joiden näin kumpuavan aineistosta kaikkein selkeimmin, kuten alueen luonne ensiksi sotilastukikohtana ja sitten kulttuuriperintökohteena. En esimerkiksi keskittynyt narratiiveihin Suomenlinnasta sisällissodan aikana, koska niitä ei ilmennyt aineistossani selkeästi tai merkittävästi.

4 SUOMENLINNNA AINEISTOSSANI

Tutkimusprosessin aikana suoritin kaksi aineistonkeruumatkaa, yhden talvella 2019 ja kaksi kesällä 2020. Aineisto koostuu ottamistani valokuvista, keräämistäni erilaisista esitteistä, lehtisistä ja muista samantyyppisistä tekstiaineistoista, joiden perusteella pystyn analysoimaan sitä, mitä alueesta kerrotaan. Otin valokuvia opasteista, infotauluista, museoiden näyttelyteksteistä ja monista muista visuaalisista keinoista, joilla kävijöille koitetaan välittää informaatiota. Olen jakanut keruuajankohdan perusteella aineistoni kahteen osaan, joista toinen on ”talviaineisto” ja toinen ”kesäaineisto”. ”Kesäaineisto” eroaa ”talviaineistosta” siten, että vierailin kesällä Suomenlinnan alueen eri museoissa, joten kuvaamani tekstit ovat museon vierailijoita varten laadittuja ja ovat luonteeltaan ja käyttötarkoituksiltaan erilaisia verraten niihin teksteihin, joita esittelen talviaineistossa. Talviaineisto sisältää esitteitä ja lehtisiä, jonka lisäksi se oli lähinnä ulkoilmakierros. Molemmat aineisto-osuudet kuitenkin auttavat hahmottamaan Suomenlinnasta rakennettuja narratiiveja.

Jälkeenpäin katsottuna, en näe syytä miksen olisi voinut suorittaa aineistonkeruumatkojani yhdellä kertaa. Ainoa asia, mikä pakotti minut tekemään kolme matkaa, oli se, että Ehrensvärd-museo ei ollut auki sinä päivänä, kun kävin elokuussa alueella ensimmäisen kerran. Olisin kenties voinut vieraila Suomenlinna-museossa myös talvella, mutta koin, että olisi aineiston kannalta parempi, että koen Suomenlinnan tutkijan näkökulmasta käsin sekä kesällä, että talvella.

4.1 Talviaineisto

Syvennyin käymään tällä talvisella keruumatkalla läpi lähinnä Isoa Mustasaarta ja Susisaaren etummaisista rakennuksista, koska koin tämän ensimmäisen kenttätyökerran

harjoittelun kaltaisena, enkä ollut vielä aivan selvillä, mitä kaikkea halusin dokumentoida. Vuoden 2019 talvi oli Helsingissä lähes lumeton ja ilma oli sen verran lämmin, ettei jäätäkään ollut hirveästi, joten turisteja varten ei ollut tarvinnut tehdä erityisiä turvallisuustoimenpiteitä. Keskityin tekemään ulkoilmakierroksen, joten en poikennut museoissa, koska minulla oli keruuajankohtana vielä päättämättä, mitkä museot aion valikoida tutkimuskohteiksi. Päädyin ottamaan hiukan yli sata kuvaa kierrokseni aikana, joihin osa analyyseistani tässä kappaleessa pohjautuvat. Kaikki mainitut esitteet löysin rantakasarmien infopisteeltä.

4.1.1 Maailmanperintökohteet Suomessa-esite

Ensimmäinen esite, jota käsittelen kantaa nimeä *Maailmanperintökohteet Suomessa* (ks. kuva 1). Jo kannessa tuetaan kategorialla ”maailmanperintökohde” antamalla se nimitys kaikille kohteille, joita tässä esitteessä esitellään. Kannessa on myös Unescon maailmanperintöleima. Suomenlinnalla, kuten muillakin maailmanperintökohteilla, joita esitteessä esitellään, on aukeama, jossa kerrotaan sen luonteesta. Ensimmäinen kategoria, jolla Suomenlinnaa kuvaillaan, on ”merilinnoitus”: *”Helsingin edustan saarille 1748 perustettu Suomenlinnan merilinnoitus...”*. Tätä näkökulmaa tuetaan kuvailemalla, että sen tehtävä on ollut ”puolustus”. Ensimmäinen kappale kuvailee seikkaperäisesti Suomenlinnan tehtävää sotatoimissa, ja mainitsee mm. kuinka sen tarkoitus on ollut ”parantaa Ruotsin puolustusta Venäjää vastaan”, ”sen uskottiin olevan valloittamaton”, kuinka sitä on nimitetty ”Pohjolan Gibraltariksi” (tosin tämä vertaus saattaa jäädä epämääräiseksi niille, joilla ei ole käsitystä Gibraltarin asemasta sotatoimissa), ja kuinka se lopulta ”antautui venäläisten piirityksessä”. Samassa kappaleessa Suomenlinnalle annetaan myös kategoria ”varuskuntakaupunki” (”...siitä tuli vilkas venäläinen varuskuntakaupunki yli sadan vuoden ajaksi.”), joka osaltaan luo mielikuvia alueen sen aikaisesta luonteesta, sitoen sen kuitenkin vielä selkeästi armeijaan ja sota-toimiin. Kyseinen kappale on kokonaisuudessaan tässä:

Aikalaiset kutsuivat sitä pohjolan Gibraltariksi, ja linnoituksen uskottiin olevan valloittamaton. Viapori antautui kuitenkin venäläisten piirityksessä vuonna 1808, ja siitä tuli vilkas venäläinen varuskuntakaupunki yli sadan vuoden ajaksi.

Seuraavalla sivulla ensimmäisessä kappaleessa jatketaan Suomenlinnan kuvaamista linnoituksena, jolla on yhteydet sotatoimiin, tällä kertaa keskittyen sen merkityksiin Suomen itsenäistymisen aikana. Puhutaan ”punaisten sotavankien vankileiristä” ja ”sukellusvenetukikohdasta”, sekä mainitaan sen ”tärkeä tehtävä ilmapuolustuksessa”.

Kansalaissodan jälkeen linnoituksessa toimi vuoden ajan punaisten sotavankien vankileiri. Toisen maailmansodan aikana Suomenlinnalla oli tärkeä tehtävä ilmapuolustuksessa, ja se toimi myös sukellusvenetukikohtana.

Viimeinen kappale aukeamalla kuvailee Suomenlinnaa ”elävänä kaupunginosana”. Kappaleessa mainitaan, että alueella asuu n. 800 helsinkiläistä. Yhteys kulttuuriperintö-kategoriaan mainitaan tässäkin kappaleessa, koska siinä huomautetaan, että ”vanhoihin varuskuntarakennuksiin on kunnostettu asuntoja, työtiloja, ravintoloita sekä museoita”. ”Elävä kaupunginosa” -kategoria siis lähtee käymään toteen Suomenlinnassa, kun otetaan huomioon miten historialliset rakennukset ja piirteet on otettu käyttöön, perinteitä kunnioittaen tietenkin.

Vielä samalla kyseisellä aukeamalla on ruskealla alustalla pieni selitys siitä, mikä Suomenlinna pääpiirteiltään on ja miksi se on päätynyt maailmanperintöluetteloon. Ensimmäiseksi kappaleessa mainitaan hyvin tarkka kategoria, joka on ”bastionilinnoitus”. Kyseisen kategorian ymmärtäminen vaatii syvempää perehdytystä arkkitehtuuriin, verrattuna toisiin edellä mainittuihin kategorioihin, joka tekee siitä hyvin poissulkevan ja tarkan. Se, että Suomenlinnan mainitaan liitettyksi maailmanperintöluetteloon, tukee alueen kategorisaatiota maailmanperintökohteena, jota myös itse esitteen kannessa oleva otsikko tukee. Tässä esitteessä esitellään suomalaisia maailmanperintökohteita, joihin Suomenlinna selkeästi liitetään.

Kuva 1. Maailmanperintökohteet Suomessa -esite. Kuva: Katariina Iso-Kokkila 2019

4.1.2 Merilinnoitus Suomenlinna

Pienempi lehtinen *Merilinnoitus Suomenlinna* aukeaa ensimmäiseksi karttana (ks. kuva 2). Karttaan on numeroitu kohteita, jotka on jaoteltu teemoittain sen perusteella, mitä kyseisissä kohteissa on. Teemoja ovat "liikenne", "museot", "ravintolat ja kahvilat", "ostoksia", "taidetta", "majoitus", "muut palvelut", "nähtävyyksiä" ja "kokous ja juhlatilat". Näitä kategorioita tarkastelemalla, alue näyttäytyy turistikohdeena ja virkistysalueena. "Museot" kategoria liittyy alueen kulttuurikohteeksi, vaikka kulttuurin omaksuminen voidaan tosin nähdä myös virkistystoimintana. "Museot" kategoria ehdottaa myös, että alueella on jotakin merkittävää nähtävää, jonka takia sinne on rakennettu museoita. Jos tietää, että alueen luonteeseen kuuluu historiallisuutta, ei kyseinen kategoria pistä silmään niin voimakkaasti. Myös "taidetta" kategoria liittyy virkistäytymiseen, sen ollessa yhteyksissä edellä mainittuun kulttuurin omaksumiseen virkistystoimintana. Kategoriat "ravintolat ja kahvilat" sekä "ostokset" viittaavat alueen virkistäytymismahdollisuuksiin tarkemmin. Ne yhdistetään kuluttamiseen, niin ruuan, kuin tavaroiden ja rahankin, joka entisestään tukee alueen havaittavissa olevaa luonnetta turistikohdeena. Myös "museot" kategoria liittyy alueen ymmärtämiseen turistikohdeena, koska se kutsuu käyttämään kulttuurisia varantoja ja oppimaan asioita kyseisestä kohteesta. "Nähtävyyksiä" kategoria liittyy myös alueen luonteeseen turistikohdeena, sillä se kutsuu katsomaan ja omaksumaan vierailijoita varten luotuja materiaaleja.

Kuva 2. Suomenlinnan kartta "Merilinnointu Suomenlinna" -lehtisessä. Kuva: Katariina Iso-Kokkila 2019

Seuraavalla aukeamalla siirrytään esittelemään Suomenlinnaa ja sen aluetta. Ensimmäinen silmiinpistävä kategoria tulee jo ensimmäisessä lauseessa, jossa Suomenlinnaa kuvaillaan sanalla "kulttuuriarre".

Helsingin edustan saarille rakennettu Suomenlinna on kulttuuriarre, jonka rakentaminen alkoi 1700-luvun puolivälissä.

Sekä suomenkielisessä, että vastaavassa englanniksi käännettyssä lehtisessä käytetään samaa sanaa (englanniksi sana on käännetty "cultural treasure").

Situated on the islands off the coast of Helsinki, Suomenlinna is a cultural treasure.

Kategoriat pysyvät samoina myös vertailukohteena olevassa englanninkielisessä lehtisessä. Oletettavasti lehtiset on suunniteltu yhdessä, ja ne on haluttu laatia niin samankaltaisiksi kuin on ollut mahdollista, joka tarkoittaa sitä, että suomenkielinen ja englanninkielinen lehtinen eivät eroa toisistaan merkittävästi. Samassa kappaleessa seuraava kuvaileva kategoria on "linnoitus", joka on hyvin selkeä kategoria, mutta joka kertoo jo paljon siitä, mitä alueella voi odottaa näkevänsä. Englanninkielisessä lehtisessä "linnoitus" on käännetty sanaksi "fortress", joka on suora käänös, eikä kategoriana poikkea merkittävästi suomenkielisestä vastineestaan. "Merilinnointu" on tietenkin käännetty "sea fortress", eli kyseisen kategorian käänös on hyvin

suoraviivainen ja selkeä. Sekä lehtisen etusivulla, että toisella aukeamalla, aluetta kuvataan kategorialla ”merilinnoitus”.

Linnoitus on Suomen suosituimpia matkailukohteita, jossa vierailee vuosittain noin miljoona kävijää... Linnoitus on kaupunginosa, jossa asuu noin 800 helsinkiläistä.

”Merilinnoitus tänään”-otsikon alla, Suomenlinnaa määritetään kategoriassa ”matkailukohde”. Tätä tukee se, että aluetta siirrytään kuvaamaan yhtenä ”suomen suosituimpia matkailukohteita” ja että alueella mainitaan vierailevan ”vuosittain noin miljoona kävijää”. ”Matkailukohde”-kategoriaa tuetaan myös mainitsemalla, että alueella on ”monipuolisia palveluita ja tapahtumia ympäri vuoden”. Myös eritellyt siitä, mitä Suomenlinnan hoitokunta tekee alueella (restaurointi, ylläpito, kehittäminen ja esittely kävijöille) tulee käsitystä alueesta matkailukohteena ja samaan aikaan myös historiallisena kohteena. Varsinkin sana ”restaurointi” viittaa tähän. Samasta lehtisestä löytyvät myös otsikot ”Herkuttele Suomenlinnassa” ja ”Taidetta ja ostoksia”, jotka viittaavat virkistäytymiseen ja kuluttamiseen. Tämä tukee käsitystä alueesta matkailukohteena. Maininnat tapahtumista ja kaikesta mitä Suomenlinnassa voi kokea tukevat myös ”elävä kaupunginosa”-kategoriaa, joka mainitaan myös tässä yhteydessä.

4.1.3 Maailmanperintökohde ja historiallisuus

Yksi ensimmäisistä julisteista, mihin kävijä olisi voinut törmätä Suomenlinnaan saapuessaan talvella 2019 (ks. kuva 3), julistaa Suomenlinnan oitis maailmanperintökohdeksi. Alueen kategorisaatio tehdään selväksi kävijälle siis jo varhaisessa vaiheessa.

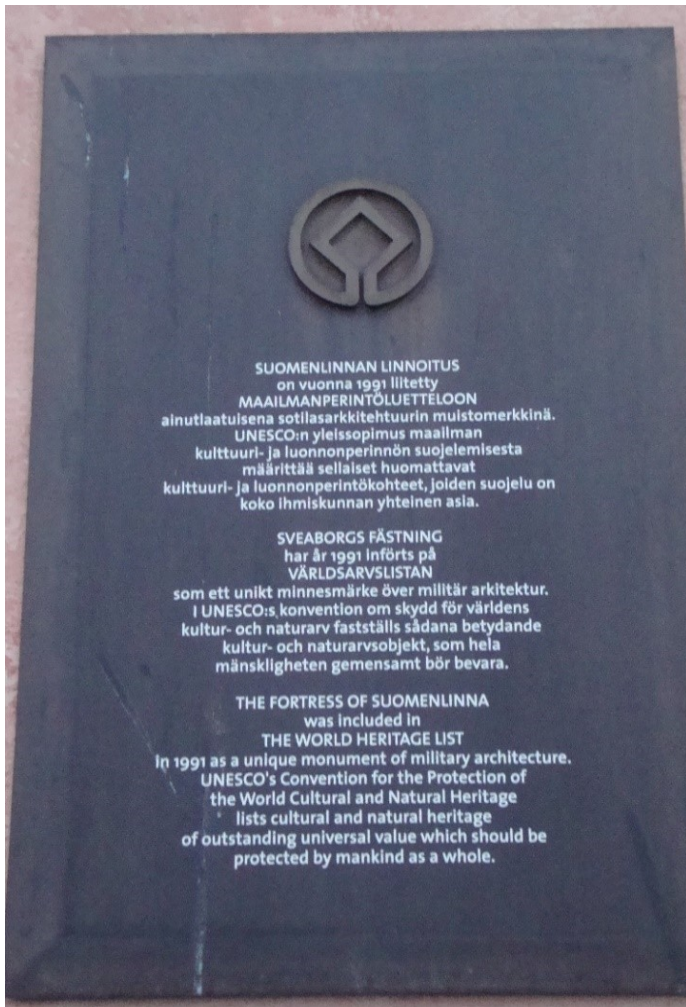

Kuva 3. Juliste Rantakasarmin kupeessa. Kuva: Katariina Iso-Kokkila 2019

Kyseiseltä kategorialta ei voi vältyä, vaikka lukisi tekstin ruotsiksi tai englanniksi (kuva 3). Englanninkielinen teksti mainitsee jopa, että alue on erityisesti Unescon maailmanperintökohde. Kyseisessä tekstissä Suomenlinnaa kutsutaan jopa yhdeksi maailman mahtavimmista merilinnoituksista.

Suomenlinna, a Unesco world heritage site, is one of the worlds greatest sea fortresses.

Maailmanperintökohdekategoriasta muistutetaan vielä siten, että sekä rantakasarmen seinässä (ks. kuva 4) ja myöhemmin ennen suurelle linnanpihalle astumista, seinällä on suuri laatta, jossa komeilee päällimmäisenä Unescon symboli ja sen alla teksti, joka selittää, että Suomenlinna on liitetty maailmanperintöluetteloon.

Kuva 4. Suomenlinnan statusta UNESCO:n maailmanperintökohteena esittelevä plakaatti rantakasarmilla. Kuva: Katariina Iso-Kokkila 2019

Susisaarelle saavuttaessa on toinen infotaulu, joka muistuttaa kävijää maailmanperintökohdekategoriasta. Tässä yhteydessä halutaan myös muistuttaa, mitkä toimet ovat kiellettyjä alueella (avotulen teko, grillaaminen, roskaaminen, rakennustyömaille pääsy, leiriytyminen, asuinrakennusten pihoilla oleskelu ja valleilla pyöräily). Tässä Susisaarelle tultaessa tavattavassa julisteessa mainitaan myös, että Suomenlinna kuuluu muinaismuistolain piiriin. Muinaismuistolakia ei mainita usein aineistossani, ja se tuodaan tässäkin yhteydessä selville ainoastaan siksi, että se liittyy siihen, mitä alueella kiellettyjen tekojen tekemisestä seuraa rangaistuksena. Muinaismuistolain piiriin kuulumisen kuitenkin tukee vielä entisestään sitä käsitystä, että Suomenlinna on historiallinen kohde ja sen kautta myös maailmanperintökohde.

Suomenlinna kuuluu muinaismuistolain piiriin. Alueen rakennuksiin, linnoitusrakennuksiin tai luontoon kohdistuva ilkivalta katsotaan teoksi, josta seuraa lain edellyttämä rangaistus. Suomenlinnassa on kielletty:

- Avotulen teko ja grillaaminen
- Roskaaminen
- Asuinrakennusten pihoilla oleskelu
- Rakennustyömaille pääsy
- Leiriytyminen
- Pyöräily valleilla

4.1.4 Mitä alueella on?

Päätin aloittaa talven aikana tekemäni kierroksen käymällä rantakasarmissa sijaitsevassa infopisteessä, jotta saisin jonkinlaisen idean siitä, mitä voisin lähteä havainnoimaan ensimmäisellä keruumatkallani. Huomasin, että kyseisessä kohteessa oli paljon erilaisia alustoja, joiden pohjalta saatoinkin aloittaa kategorioiden havainnoimisen. Koska infopiste on suunnattu vieraita ja varsinkin turisteja varten, sen tehtävänä oli tuoda esille kaikkea sitä, mitä alueella on ja mikä alue ylipäättensä on. Löysin siis paljon kategorioita, joista oli helppo lähteä liikkeelle. Ensimmäiseksi huomioni kiinnittyi suureen infotauluun, jonka otsikko oli ”näe ainakin nämä” (ks. kuva 5). Kyseinen taulu selittää miten alueen muutokset sijoittuvat Suomen historian eri vaiheisiin ja avaa myös sitä, mitä alueella on.

Kuva 5. "Näe ainakin nämä" - infotaulu rantakasarmilla. Kuva: Katariina Iso-Kokkila 2019

Lähdin lukemaan taulua myötäpäivään, aloittaen ylhäältä. Ensimmäinen kohta käsitteli rantakasarmia. Teksti kertoi sen olevan peräisin venäjän ajalta, joten rakennus linkittyy kyseisen käsitteen ja kenties kategoriankin kautta laajempaan historialliseen kontekstiin. Rakennuksen nykyiset käyttötarkoitukset mainitaan myös. Panimo-ravintolan ja Galleria Rantakasarmin mainitseminen liittyy turismiin, mutta toisaalta myös alueen mahdollisuuksien huomioimiseen. Ne myös luovat kuvaa alueesta kaupunginosana siinä suhteessa, että Suomenlinnassa voi kohdata muutakin kuin historiaa.

Seuraava mainittu nähtävyys oli Suomenlinnan kirkko. Sitä kuvailtiin kategorian "ortodoksinen varuskuntakirkko" – osana. Tämä kategoria liittyy Suomenlinnan toimimiseen sotilastukikohtana. "Suomalaiseen aikaan" viittaamalla, kirkko liitetään historialliseen kontekstiin ja sijoitetaan tiettyyn kohtaan Suomenlinnan aikajanelle. Kirkon muuttaminen luterilaiseksi kirkoksi luo yhteyden myös suomalaisen kulttuuriin ja kenties erottaa sen jopa venäläisestä kulttuurista vetämällä uskontojen välille selkeän viivan.

Kirkko rakennettiin ortodoksisesti varuskuntakirkoksi vuonna 1854. Suomalaisen ajan alussa 1920-luvulla se muutettiin luterilaiseksi kirkoksi.

Kirkon jälkeen siirrytään mainitsemaan Kuninkaanportti, joka esitellään "Suomenlinnan tunnusmerkinä". Kyseinen kohde viittaa alueen Ruotsin ajan historiaan, koska taulussa kerrotaan, että se rakennettiin seremoniaportiksi "linnoituksen perustajaa Ruotsin kuningas Adolf Fredrikiä" varten. Kuninkaanportti on arkkitehtuurinen tunnusmerkki, kuten on myös seuraavaksi mainittu kohde Kustaanmiekka. Kustaanmiekka ja Kuninkaanportti liittyvät pääasiallisesti Suomenlinnan arkkitehtuuriin piirteisiin. Kustaanmiekan historiallisesta taustasta ei kerrota paljoa, mutta alue on selkeästi merkitty karttaan ja tarjoaa virkistäytymismahdollisuuden näköalallaan. Kustaanmiekka liittyy alueen nykyiseen puistomaiseen luonteeseen, mutta on yhä arkkitehtuurinen piirre, sillä siinä on havaittavissa linnoituksen alkuperäiset muodot. Seuraavaksi mainittu suuri linnapiha on myös lähinnä arkkitehtuurinen piirre. Se asetetaan kyseessä olevalla alustalla Suomenlinnan aikajanelle paremmin kuin Kustaanmiekka (mainitaan mm. sen valmistuneen 1760-luvulla ja vaurioituneen Krimin sodassa 1855). Nämä arkkitehtuuriset piirteet liittyvät niihin kriteereihin, joiden ansiosta Suomenlinna liitettiin maailmanperintölistalle. Sen takia niitä tuodaan esille näinkin paljon. Nämä kohteet rakennettiin 1700-luvulla, ja vaikka niitä onkin saatettu restauroida myöhemmin ja kenties siinä yhteydessä muuttaa, ne ovat osa Suomenlinnan alkuperäisiä piirteitä, jotka olivat niin merkittäviä, että niiden ansiosta Suomenlinnan liitettiin maailmanperintöluetteloon.

Kuivatelakka on kohde, joka liittyy voimakkaasti yhteen menneisyyden ja nyky-päivän. Kyseisellä alustalla mainitaan, että se on "maailman vanhin käytössä oleva allastelakka", jossa kunnostetaan laivoja edelleen. Paikan alkuperäinen käyttötarkoitus on siis yhä sen nykyinen käyttötarkoitus ja kun mainitaan, että alkuperäinen saaristolaiivasto rakennettiin samalla telakalla, menneisyys ja nykyisyys yhdistyvät.

Jotta alueen historiasta saisi paremman kuvan ja kaiken edellä mainitun tiedon pystyisi asettamaan suurempaan historialliseen kontekstiin, on rantakasarmilla samassa tilassa esillä myös suuri aikajana, joka esittelee alueen eri vaiheita ja käyttötarkoituksia eri vuosisatojen aikana. Tämä asettaa Suomenlinna merkityksen historialliseen kontekstiin entistäkin paremmin ja voidaan katsoa myös, että se tukee sen mainetta historiallisena kohteena. Info-pisteellä muistetaan mainita myös, että Suomenlinnan aluetta hoitaa Suomenlinnan hoitokunta. Heidän toimiinsa mainitaan kuuluvan "merilinnoituksen restaurointi ja ylläpito". Tässä taas käytetään yhtä yleisimmistä kategorioista alueelle, eli "merilinnoitus". Helposti vähemmälle huomiolle jää taulu, joka kuvailee Suomenlinnaa bastionilinnoituksena (ks. kuva 6). Infopisteeltä löytyneen opastetaulun yhteydessä avataan bastionilinnoituksen käsitettä hieman, viittaamalla, että se on rakennettu siten "että varustukset tukevat tykistötulella toisiaan ja torjuvat vihollislaivojen kulkua".

Kuva 6. "Suomenlinna on bastionilinnous" -infotaulu rantakasarmilla. Kuva: Katariina Iso-Kokkila 2019

Lisää arkkitehtuurisia piirteitä tulee vastaan, kun lähtee kulkemaan pääasialliseksi reitiksi merkittyä tietä Rantakasarmilta eteenpäin. Ensimmäisenä vastaan tulevat venäläinen kauppaskortteli ja kirkkopuisto. Molemmat kohteet on merkitty mustilla infotauluilla, jotka kertovat alueen piirteistä. Näissä infotauluissa kerrotaan kyseisen kohteen historiallisesta merkityksestä, arkkitehtuurisista erityispiirteistä ja nykykäytöstä. Alla kuva venäläisen kauppaskorttelin infotaulusta:

Kuva 7. "Venäläinen kauppiaskortteli" -infotaulu. Kuva: Katariina Iso-Kokkila 2019

Kauppiaskortteli on rakennettu venäläisenä aikana ja sen arkkitehtuuriin piirteisiin kuuluu paljon ominaisuuksia, joidenka pohjalta se on kategorisoitu näin. Se on juuri *venäläinen* kauppiaskortteli, koska sen arkkitehtuuri on saanut vaikutteita venäläisten sotilassiirtokuntien arkkitehtuurista ja talot muistuttavat ominaisuuksillaan venäläisestä kansanarkkitehtuurista. Eroa suomalaiseen arkkitehtuuriin korostetaan myös.

Kadulle päin suunnatut päädyt omaksuttiin venäläisten sotilassiirtokuntien kauppatorien rakentamistavasta. Toisaalta ne ovat osoitus venäläisen kansanarkkitehtuurin arvoituksesta.

Se, että korttelin kerrotaan olevan piirteiltään venäläinen kauppiaskortteli, sijoittaa sen selkeästi Suomenlinnan historialliselle aikajanelle ja kategorisoi sen Venäjän vallan ajalla tehtyjen muutoksien alle. Suomenlinnan sotilaallisesta merkityksestä ei voi välttyä lukemasta, koska tälläkin alustalla Suomenlinnaan viitataan linnoituksena ja vielä mainitaan, että kauppiaiden on pitänyt pitää yllä muonavarastoa piirityksen varalta. Suomenlinnan nykyinen merkitys asuinalueena tulee esille myös, koska kauppiaskorttelin talojen mainitaan olevan yksityisomistuksessa ja asuinkäytössä. Alueella mainitaan sijaitsevan myös kaupungin työsuhteasuntoja.

Suomenlinna näyttäytyy sekä historiallisena että nykyaikaisena asuinalueena sen monien rakennusten kautta. Kirkkopuiston alueelle siirryttäessä vastaan tulee toinen samanlainen infotaulu. Kirkkopuiston taulussa mainitaan Ison Mustasaaren kolmeksi tärkeimmäksi rakennukseksi Suomenlinnan kirkko, kruununlinna Ehrensverd

ja Nooakin arkki. Kruununlinna Ehrensvärd ja Nooakin arkki ovat olleet ja ovat edelleen asuinkäytössä, kruununlinnan tapauksessa tosin vain osittain. Taulussa mainitaan, että rakennuksissa toimivat päiväkotit ja kirjasto, ja että niissä on myös toimisto-, kokous- ja juhlatiloja asuntojen lisäksi. Nooakin arkki on lähinnä asuinkäytössä oleva talo. Kyseisen rakennuksen historiallinen puoli ja Suomenlinnan alkuperäinen sotilas-toimintaan liittyvä käyttötarkoitus hahmottuvat, kun Nooakin arkista kerrotaan, että se oli ”upseeriperheiden asuintalo”. Nooakin arkin mainitaan olevan ”Suomen ensimmäisiä asuinkerrostaloja, ja siinä asutaan edelleen.” Kirkkopuiston vaikuttavin rakennus on itse kirkko. On helppo huomata mille ajalle kyseinen rakennus sijoittuu, koska se kategorisoidaan ”venäläisen varuskunnan kirkoksi” ja sen kerrotaan olleen tyyli-
tään ”bysanttilais-venäläinen kirkko”.

Venäläisen varuskunnan kirkko valmistui vuonna 1854 ruotsalaisaikaisen aukiosommitelman mukaiselle paikalle. Viisikupolisesta ja tyyli-
tään bysanttilais-venäläisestä kirkosta tuli linnoituksen uusi näkyvä maamerkki.

Kirkon nykyinen asema luterilaisena kirkkona tulee esiin edellä mainitussa taulussa, mutta myös kirkon omalla infotaululla, jossa kerrotaan myös ajankohtaisista tapahtumista kirkossa. Edellä mainitussa taulussa sanotaan ainoastaan, että kirkosta on poistettu ortodoksiset esineistöt ja tyyli-
piirteet. Kirkon omalla infotaululla (jossa historiallinen puoli jää vähemmälle huomiolle) kerrotaan kuitenkin, että kirkko vihittiin suomalaiseksi varuskuntakirkoksi jouluna 1918, kirkon ulkoasun muutos tapahtui vuonna 1928 ja että ”Puolustusvoimat luovutti kirkon Helsingin evankelis-luterilaisille seurakunnille 1960”.

”Susisaaren sisemmän bastionikehän kolmannesta linnanpihasta keskimmäinen” tunnetaan Suurena linnanpihana ja sieltä löytyy seuraava infotaulu, jota aion käsitellä yhtenä tulkinta-alustoistani. Suuri linnanpiha on täynnä arkkitehtuurisia piirteitä, jotka ovat johtaneet osaltaan siihen, miksi Suomenlinna on maailmanperintökohde. Suurta linnanpihaa luonnehditaan sen infotaulussa Suomen ensimmäisenä monumentaali-
aukiona ja kerrotaan, että aukiota hallitsee Ehrensvärdin luoma ”valeperspektiivi”. Aukiota ympäröivät talot, joista osan kerrotaan vahingoittuneen Krimin sodan aikana, Näiden talojen pääasiallinen käyttötarkoitus on ollut asumiskäyttö, mikä korostaa entisestään Suomenlinnan piirteitä asutuskohteena. Paikallismajurin talossa mainitaan olevan tällä hetkellä käytössä kuusi asuntoa ja ”Sinisessä talossa” kahdeksan.

Viimeinen kohde, jossa päätin vierailla joulukuussa 2019, oli Piperin puisto, jolla on oma infotaulunsa. Piperin puiston tapauksessa kyseinen infotaulu on ainoa tulkinta-
alusta, jota käytän alueen analysoimiseen. Piperin puiston sanotaan olevan ”Suomenlinnan tärkein puistosommitelma”. Kerrotaan, että se on ollut ”suomalaisen ajan alusta osa Suomenlinnan muinaismuistoaluetta”. Arkkitehtuuriset termit vilisevät tälläkin alustalla, kuten esimerkiksi ”kontreskarppimuurit”

ja ”englantilaistyyppinen maisemapuutarha”, jotka eivät kategorioina välttämättä kerro paljoa yleisölle, mutta viittaavat Suomenlinnan arkkitehtuuriseen merkittävyyteen.

4.1.5 Linnoitustontun reitti

Kun kävin tekemässä ensimmäisen aineistonkeruumatkaani joulukuussa 2019, Suomenlinnan alueella oli järjestetty lähinnä lapsille ja lapsiperheille suunnattu ”Linnoitustontun reitti”. Minulla oli tässä tutkimusvaiheessa vielä mielessä kysymys siitä, miten alue saattaisi näyttäytyä turisteille, mutta jonka myöhemmin siirsin sivuun. Kuljin siis suurimman osan Linnoitustontun reitistä ja tarkastelin siihen liittyviä tekstejä. Reitillä oli tarkoituksena käydä yhteensä 11:sta rastilla, joissa jokaisessa oli erilainen alueen luonteeseen sidottu tonttu ja pieni pätkä narratiivista selostusta. Rastit 6, 10 ja 11 jäivät minulta katsomatta, mutten koe, että tämä olisi suuri menetys aineiston kannalta. Kyseisestä aineistosta kumpusi monia asioita, jotka liittyivät sekä alueen historiaan että antoivat Suomenlinnasta hyvin erilaisen kuvan verrattuna muuhun keräämäni aineistoon.

Kuva 8. ”Linnoitustontun reitti”, rasti 1. Kuvat: Katariina Iso-Kokkila 2019

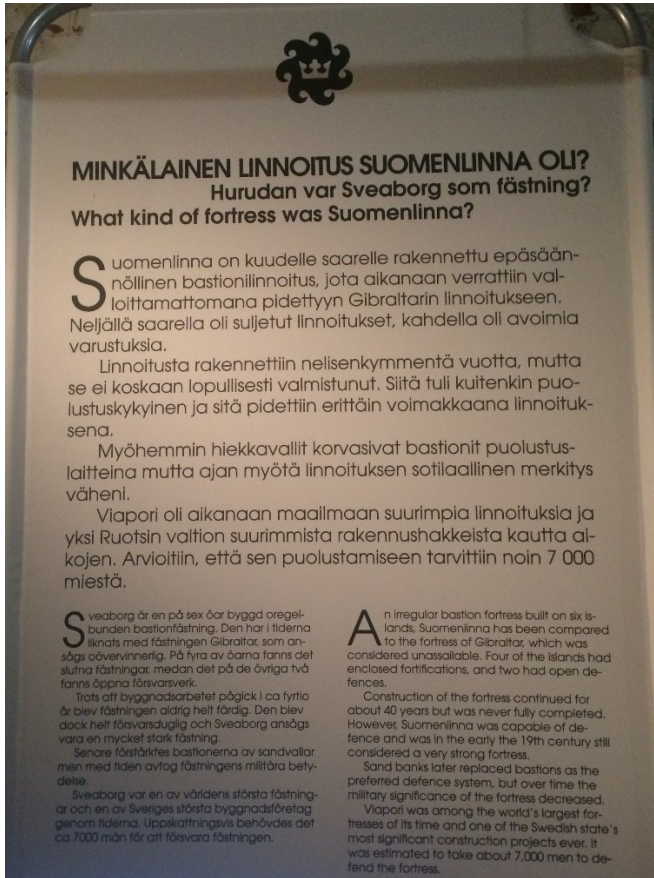
Rastilla 1 (ks. kuva 8), joka löytyi rantakasarmen luota, kerrottiin Suomenlinnan lautasta ja sen merkityksestä kulkuneuvona. Rasti 2 kertoi alueen ruokakulttuurista, lähinnä leipään liittyen. Rasti 3 keskittyi entisaikojen valaistukseen ja rastit 4 ja 7 talviseen säähän ja siihen varustautumiseen Suomenlinnassa (sää tiedotukset ja

kaakeliuunit olivat näiden narratiivien keskiössä). Rasti 5 sen sijaan palasi takaisin alueen luonteeseen sotilastukikohtana, koska se keskittyi kertomaan Suomenlinnassa löydettävissä olevista tykeistä. Rastilla 8 kerrottiin alueen eläimistöä hyvin lyhyesti (muuttolinnut, rusakot, hiiret ja myös kettu). Rasti 9 keskittyi kertomaan laivojen rakentamisesta Suomenlinnan alueella, mainiten, että alueella korjataan yhä puisia laivoja, liittäen näin yhteen historian sekä nykypäivän.

4.2 Kesäaineisto

Tein toiset aineistonkeruumatvani Suomenlinnaan elokuussa 2020. Tuona kesänä tein kaksi erillistä keruumatkaa. Ensimmäisellä kesäisellä vierailullani vierailin Suomenlinnakeskuksessa sijaitsevassa Suomenlinna-museossa ja sotamuseossa. Kun vierailin alueella ensimmäisen kerran, Ehrensverd-museo ei ollut avoinna, joten jouduin vierailemaan alueella uudestaan hieman myöhemmin. Tein kaksi keruumatkaa, sillä halusin hankkia materiaalia mahdollisimman monesta museosta. Näiden keruumatkojeni aikana en löytänyt painettuja materiaaleja, jotka olisivat eronneet niistä, jotka minulla jo oli. Keskityn tässä osiossa siis pääasiallisesti noilla keruumatkoillani ottamiini valokuviiin.

4.2.1 Suomenlinnakeskuksen museo

Kuva 9. "Minkälainen linnoitus Suomenlinna oli" -näyttelyteksti Suomenlinnakeskuksessa.
Kuva: Katariina Iso-Kokkila 2020

Suomenlinnakeskuksen museon pysyvässä näyttelyssä kerrottiin Suomenlinnan historiasta yleisesti. Näyttelymateriaali oli laadittu vastauksiksi kysymyksiin ja nämä vastaukset oli painettu julisteille, jotka riippuivat näyttelytilassa. Kyseiset kysymykset vaikuttivat sellaisilta, joita Suomenlinnan merkitykseen ja historian perehtymätön kävijä saattaisi kysyä. "Minkälainen linnoitus Suomenlinna oli?" oli ensimmäinen otsikko, jota analysoin (ks. kuva 9). Löysin tästä otsikosta ja siihen liittyvästä selostuksesta jo tutuiksi tulleet kategoriat "linnoitus" ja "epäsäännöllinen bastionilinnitys". Otsikon kysymykseen vastattiin selkeästi ja suorasti. Sama selkeä tyyli jatkui kaikissa näyttelyteksteissä. Tämän jälkeen seuraava esitetty kysymys oli "Voiko Suomenlinnassa asua?". Kyseisen otsikon alta löysin kategorioita kuten "kaupunki kaupungissa", "asutuskeskus" ja "kaupunginosa". Kuvassa yhdeksän on Suomenlinnakeskuksen museossa esillä ollut juliste. Tämän julisteen alla oli museossa vieraillessani interaktiivisella kosketusnäytöllä oleva kuvakirja. Kuvakirjan kappaleessa, joka oli

otsikoitu "Iso Mustasaari", toistui kategoria "kaupunki kaupungissa. Tämän lisäksi kyseisessä tekstissä esiintyi kategoria "kaupunginosa".

Näyttelytilassa olleessa toisessa julisteessa oli otsikko: *"Milloin Suomenlinnassa on sodittu?"* Tämän otsikon alla esiintyivät kategoriat "sotakohde" ja jo monta kertaa vastaan tullut "linnoitus". "Sotakohde" kategoria oli mielestäni mielenkiintoisesti käännetty englanniksi "saw military action", joka ei aivan yhtä suoraan kategorisoi Suomenlinnaa kuten suomenkielinen vaihtoehto.

Suomenlinna saw military action during the Russo-Swedish war of 1788-1790, the Russian siege in 1808, the Crimean war in 1855, the Viapori Rebellion in 1906 and the bombings of the Continuation War in 1944.

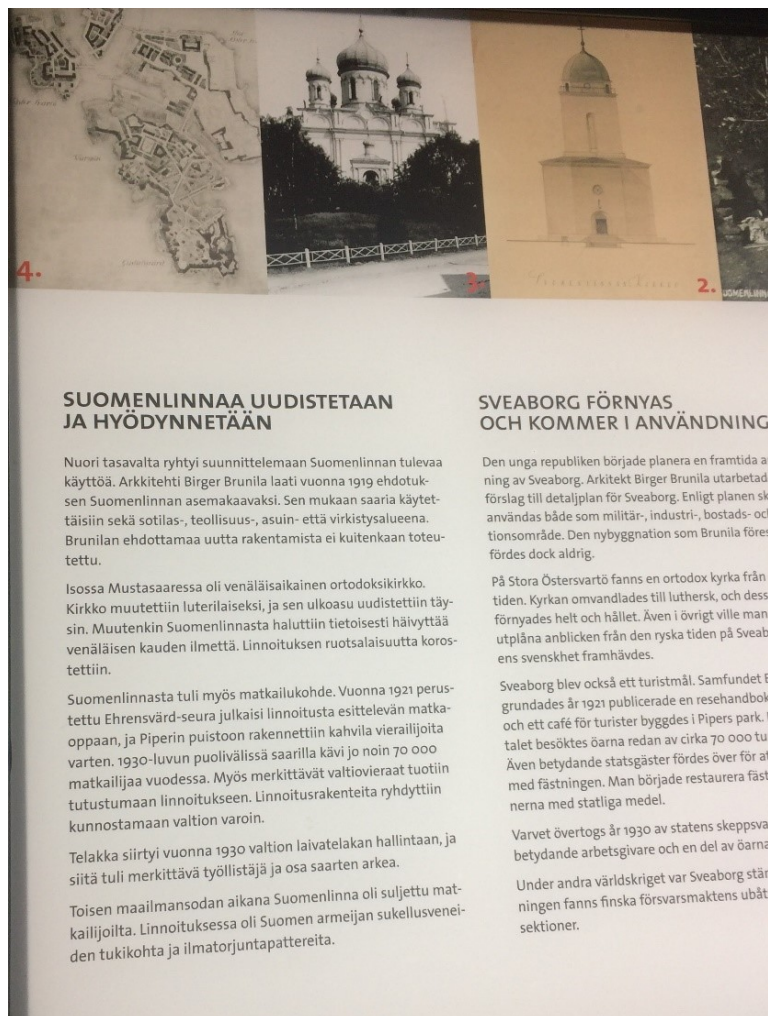
"Onko Suomenlinnassa linnaa?" -julisteen otsikko on itsessään mielenkiintoinen tarkastelun kohde. Sana "linna" Suomenlinnassa viittaa linnoitukseen eikä linnaan ja Suomenlinnakeskuksen museon näyttelytekstit haluavatkin kenties poistaa ajatuksen siitä, että alueella olisi linna. Suomenlinnasta ei koskaan käytetä kategoriaa "linna", vaikka sana esiintyykin alueen nimessä. Koska Suomenlinna on "linnoitus" eikä "linna", tähän otsikkoon liittyvästä tekstistä löytyi kategorioita kuten "linnoitus", "varuskunta", "kasarmi", "laivastotukikohta" ja "venäläinen varuskunta".

Seuraavaksi käsittelen tekstiä, jonka otsikko oli: *"Miksi Suomenlinnassa on paljon laivoja?"*. Tästä tekstistä löysin kategoriat "linnoitus" ja "laivastotukikohta". Otsikon *"Miksi Suomenlinna on rakennettu ja ketkä sen ovat rakentaneet?"* alta löytyi joukko mielenkiintoisia kategorioita liittyen Suomenlinnan sotilaalliseen asemaan, kuten "varikkolinnoitus", "laivaston tukikohta", "joukkojen kokoontumispaikka" ja "koko Suomen keskuslinnoitus". Haluan mainita, että näyttelyyn kuului vielä teksti, jonka otsikko oli *"Onko täällä aina ollut telakka?"*, mutta vaikka teksti oli selkeä ja antoi paljon tietoa Suomenlinnassa tehdyistä urauurtavista projekteista, en löytänyt tästä tekstistä kategorioita, jotka olisivat vastanneet tutkimuskysymyksiini.

Siirryin vierailullani tässä vaiheessa Suomenlinna-museon yläkertaan, jossa näyttely jatkui linnoituksen restaurointitöiden esittelynä. Tästä näyttelyn osasta löysin paljon sekä tuttuja että uusia kategorioita. *"Linnoituksen kunnostus ja uusi käyttö"* kappaleessa esiintyvät jo tutut kategoriat "maailmanperintökohde" ja "linnoituskokonaisuus", kuten myös *"Linnoitus siirtyy uudelle tasavallalle"* -tekstissä, jossa esillä ovat kategoriat "linnoitus", "vankileiri", "varuskunta", "sotilasalue" ja "museoalue". Yhdessä "linnoituskokonaisuuden" kanssa, "museoalue" on jokseenkin harvinainen kategoria. *"Suomenlinnaa uudistetaan ja hyödynnetään"* (ks. kuva 10) otsikon alta löysin tuttuja kategorioita kuten "matkailukohde" ja "sukellusveneitten tukikohta". Paljon enemmän kertoo kuitenkin selostus siitä miten Suomenlinnaa haluttiin kehittää:

Arkkitehti Birger Brunila laati vuonna 1919 ehdotuksen Suomenlinnan asemakaavaksi. Sen mukaan saaria käytettäisiin sekä sotilas-, teollisuus-, asuin- että virkistysalueena.

Sitaatin toisessa lauseessa kiteytyvät suunnilleen kaikki kategoriat, joita olen huomannut aineistostani kumpuavan sitä läpikäydessäni. En kuitenkaan lähde tässä kappaleessa vielä käymään niitä läpi, vaan siirryn seuraavan kohtaan kierroksellani.

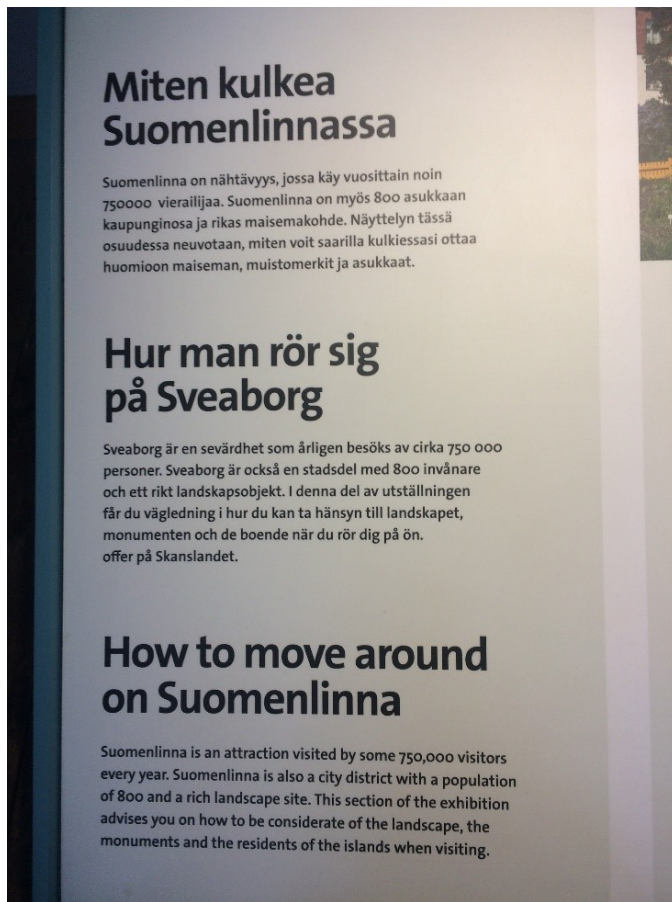

Kuva 10. Suomenlinnakeskuksen museon näyttelytekstejä. Kuva: Katariina Iso-Kokkila 2020

Alamme siirtyä alueen moderneihin käyttötarkoituksiin otsikon ”*Linnoitus toisen maailman sodan jälkeen*” alla, jossa Suomenlinna viitataan käyttämällä kategoriata ”ulko- ja matkailualue”. Tämä teema jatkuu ”*Uusia ratkaisuja tarvitaan*” otsikon alla kategorioilla ”muinaismuistoalue”, ”nähtävyys”, ”museoalue”, ”matkailukohde”, ”kulttuuri- ja ulkoilue” ja ”aktiivinen elävä kaupunginosa”. Suomenlinnan kulttuuriperintöpuolesta aletaan puhua tekstissä, jonka otsikko on ”*Suomenlinnan hoitokunta ja käyttösuunnitelma*”. Löysin kyseisestä tekstistä kategoriat ”historiallisesti arvokas kokonaisuus” ja ”kokonaisuudessaan arvokas, historiallinen monumentti”. Suomenlinnan telakasta kerrotaan kappaleessa ”*Telakka elää*” jolloin telakkaan

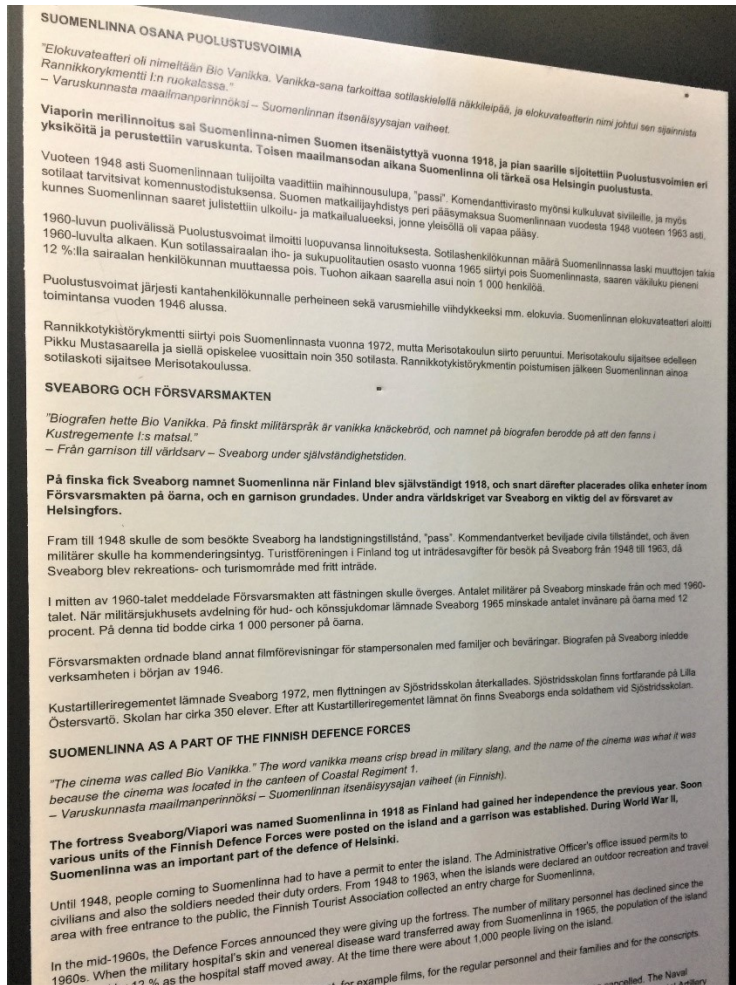
viitataan "linnoitushistoriallisena muistomerkkinä" ja "elävänä, suojeltuna teollisuus-alueena". "*Palauttaminen vai ajalliset kerrostumat*" -kappale viittaa Suomenlinnan rakennuksiin "arvorakennuksina". "*Taitoja ja taitajia*" kappale kuvaa Suomenlinnan rakentamisprosessia 1700-luvulla "rakennusteknillisenä korkeakouluna" ja alueella nyt tehtäviä kunnostustöitä "restauroinnin ja perinteisten rakennustapojen koelaboratoriona".

Näyttelyn materiaalit siirtyivät seuraavaksi käsittelemään Suomenlinnan maisemallisia ominaisuuksia. Otsikon "*Moniluontoinen linnoitusmaisema*" alta havaitsin kategoriat "saaristoluonto", "bastionilinnoitus", "meripuolustusrintama" sekä "linnoitusmaisema". "*Linnoitusmaiseman hoito ja vaaliminen*" tekstissä Suomenlinnaan viitataan sanoin "...linnoituksen asema historiallisena monumenttina", eli kategoria tässä yhteydessä on "historiallinen monumentti". Kaksi mielenkiintoista kategoriaa ovat "ruotsalaisaikainen bastionijärjestelmä" (otsikon "*Kustaanmiekka - Ruotsalaisaikainen linnoitusmaisema*" alla) ja "venäläisaikainen linnoitusmaisema" (otsikon "*Vallit-Venäläisaikainen linnoitusmaisema*" alla), koska ne ovat hyvin spesifejä kategorioita, jotka samaan aikaan rakentavat käsitystä Suomenlinnan historiallisista kerrostuksista. "*Miten kulkea Suomenlinnassa*" (ks. kuva 11) sanoo sen suoraan: "Suomenlinna on nähtävyys...". Tämä teksti määrittelee Suomenlinnan kuitenkin myös kategorioin "kaupunginosa" ja "maisemakohde".

Kuva 11. "Miten kulkea Suomenlinnassa" -näyttelyteksti. Kuva: Katariina Iso-Kokkila 2020

4.2.2 Sotamuseo

Kuva 12. "Suomenlinna osana puolustusvoimia" -näyttelyteksti Sotamuseossa. Kuva: Kata-riina Iso-Kokkila 2020

Sotamuseossa vieraillessani olin yllättynyt kuinka vähäisessä roolissa Suomenlinna oli näyttelyissä. Koska museo sijaitsee Suomenlinnassa, olin odottanut että näyttelyssä keskityttäisiin Suomenlinnaan paljon enemmän. Sotamuseon näyttely käsittelee Suomen Puolustusvoimien eri tehtäviä ja kalustoa, eikä niinkään Suomenlinnan asemaa Suomen sotilaallisessa puolustuksessa. Sotamuseo on tosin Puolustusvoimien alaisuudessa, joten laajempi katsaus Suomen yleiseen sotilaalliseen puolustukseen on ymmärrettävä. Esillä oli kuitenkin eräs opastetaulu, jonka otsikkona oli "Suomenlinna osana puolustusvoimia" (ks. kuva 12). Kyseinen teksti on hyvin lyhyt katsaus Suomen puolustusvoimien historiaan Suomenlinnan alueella. Tutut kategoriat kuten "varuskunta", "linnoitus" ja "ulko- ja matkailualue" olivat esillä.

4.2.3 Ehrensvärd-museo

Ehrensvärd-museo oli kenties eniten narratiivin varaan rakennettu verrattuna kaikkiin alueen museoihin, joita käsittelen tässä tutkimuksessa. Museon vierailijan seurattessa tarinaa, hän oppii liikkuessaan näyttelyn läpi Ehrensvärdin elämästä, Suomenlinnasta, 1700-luvun yhteiskunnasta ja sodankäynnistä 1700-luvulla. Ehrensvärdin asuntojen sijoitetut näyttelytekstit kertovat siitä, miten asunnossa on eletty, millainen henkilö Augustin Ehrensvärd on ollut ja kuinka hän vaikutti aikanaan Viaporin toimintaan ja seuraelämään (ks. kuva 13). Kategorioiden analysoiminen näissä teksteissä olisi mahdollista, mutta ne ovat mielenkiintoisia jo pelkästään narratiivisilta ominaisuuksiltaan. Ehrensvärdin elämä näyttäytyy aikansa historiallisten tapahtumien valossa. Tutuiksi tulevat esimerkiksi Ruotsissa vallinneet ajatukset ja päätökset sen sosiaalisesta puolustuksesta Venäjää vastaan. Ehrensvärd-museon materiaalit kertovat yksityiskohtia, joita ei välttämättä esitetäisi muualla, kuten tarkkoja tietoja Ruotsinsalmen taistelusta, tai siitä, mitä olisi saatettu syödä uudenvuoden illallisella 1700-luvulla. Museon interiöörit antavat omalta osaltaan puitteet näille kertomuksille ja luovat niille sopivan ilmapiirin.

Kuva 13. Näyttelytekstejä Ehrensvärd-museossa, jotka kertovat Augustin Ehrensvärdistä ja kuvaavat elämää linnoituksessa. Kuva: Katariina Iso-Kokkila 2020

5 ANALYYSI

Pääasiallinen tutkimuskysymykseni oli: *Millainen kuva Suomenlinnan alueesta rakentuu eri tulkinta-alustojen kautta ja millaisia suuria ja pieniä kertomuksia Suomenlinnan narratiivista voidaan löytää?* Tarkastelin näitä kysymyksiä kategoria-analyysin keinoin, tutkimalla erityisesti sitä, miten erilaiset kategoriat tukevat suurten ja pienten kertomusten rakentumista. Olen lähiluvun keinoin poiminut aineistostani siinä esiintyvät kategoriat ja jaotellut ne teemoittain sekä suhteessa toisiinsa Roschin jaottelun mukaan. Roschin jaottelu auttaa hahmottamaan hyvin laajojen ja hyvin spesifien kategorioiden keskinäisiä suhteita. Tarkoitukseni on selvittää millaisia kategorioita Suomenlinnasta käytetään ja kuinka ne auttavat muodostamaan Suomenlinnan suuria ja pieniä kertomuksia. Katson, että Suomenlinnasta luodut narratiivit koostuvat tietyistä piirteistä, jotka liittyvät alueen luonteeseen, sen historiaan ja sen nykyisiin käyttötarkoituksiin. Suomenlinna on paikka, jossa menneisyys ja nykypäivä kohtaavat. Tämä suhde näkyy alueesta kerrotuissa narratiiveissa.

5.1 Kategorioiden teemat ja kategorioiden keskinäiset suhteet

Olen koonnut kaikki aineistostani löytämäni kategoriat Taulukkoon 1. Nämä kategoriat tukevat tulkintoja Suomenlinnan erilaisista piirteistä, alueen eri käyttötarkoituksista sekä historiallisista merkityksistä. Jaoin ne viiteen (5) erilliseen teemaan (arkkitehtuuri, sodankäynti, kulttuuriperintö ja museoalue, asutuskohde ja kaupunginosa, sekä turistikohde), sillä teemoittelu ilmentää kategorioiden käyttötarkoituksia paremmin. Tämän lisäksi olen merkinnyt taulukkoon kuhunkin teemaan liittyvien kategorioiden lukumäärän. Kvantitatiivisesti katsottuna eniten erilaisia kategorioita on sodankäyntiin liittyvässä sarakkeessa, mutta kategorioiden lukumäärällä kussakin

teemassa ei ole merkitystä tutkimustulosteni kannalta, sillä tämä ei ole kategorioiden kvantitatiiviseen määrään perustuva tutkimus. Eri asioiden merkitseminen kategorioksi on myös hyvin tulkinnanvaraista, sillä eri tutkijat olisivat voineet valita tutkittavakseen eri asioita kuin minä, joten kategorioiden lukumäärä ei välttämättä lopullisesti olisi se miksi itse olen sen merkinnyt.

Suurin osa kategorioista on hyvin tarkkoja ja liittyvät ainoastaan omaan teemaansa. Ne keskittyvät siis kuvaamaan hyvin tiettyjä piirteitä Suomenlinnasta, eivätkä välttämättä ole itsestään selviä. Esimerkiksi "bastionilinnoitus" on arkkitehtuurinen termi, johon täytyy syventyä, jos sen merkityksen haluaa ymmärtää perusteellisesti. Koska suurin osa näistä kategorioista on hyvin spesifejä, on niitä helpompi käsitellä, jos suhteet niiden välillä tehdään selviksi. Tähän hyödynnän Roschin jaottelua, joka jakaa kategoriat ylätasoihin, perustasoihin ja alatasoihin (ks. s. 22). Ylätaso on näistä tasoista kaikkein epämääräisin, perustaso hieman tarkempi ja alataso kaikista tarkoin. Nämä tasot ilmenevät myös alempana olevassa taulukossa siten, että olen jakanut ne omiksi kappaleikseen.

TEEMAT	Arkkitehtuuri	Sodankäynti	Kulttuuriperintö ja Museoalue	Asutuskohde ja kaupunginosa	Turistikohde
KA-TE-GO-RIAT	Linnoitus, linnoituskokonaisuus	Sotilastukikohta, sotakohde, sotilasalue	"Historiallisesti arvokas kokonaisuus"	Asutuskeskus, kaupunginosa	Matkailukohde, nähtävyydet,
	Merilinnoitus	Varuskunta, sotavankileiri	Muinaismuistoalue, museoalue, arvovakennukset	"Elävä kaupunginosa", puistoalue,	Puistoalue, ulko- ja matkailualue, kulttuuri- ja ulkoilualue
	Epäsäännöllinen bastionilinnoitus, ruotsalaisaikainen bastionijärjestelmä, (Suomenlinnasta 1700-luvulla) "rakennustekniikan korkeakoulu", "koelaboratorio", venäläisikäinen maisemavyöhyke	Varuskuntakirkko, varuskuntakaupunki, sukellusvenetukikohta, meripuolustusrintama, varikkolinnoitus, keskuslinnoitus, laivaston tukikohta, joukkojen kokoontumispaikka	Maailmanperintökohde, kulttuuriperintökohde, "kokonaisuudessaan arvokas historiallinen monumentti", "linnoitushistoriallinen muistomerkki", "elävä, suojeltu teollisuusalue" (telakasta)	"Kaupunki kaupungissa", "aktiivinen elävä kaupunginosa"	Linnoitusmaisema, maisemakohde, saaristoluento
	9	12	8	6	8

Taulukko 1. *Aineistosta kumpuavat teemat ja niihin kuuluvat kategoriat, jotka on aseteltu kappaleisiin Roschin (1978) jaottelun mukaan*

Taulukon ensimmäinen teema on *Arkkitehtuuri*. Arkkitehtuuriin piirteisiin viittavat kategoriat, joita taulukossa on yhdeksän kappaletta, tuovat esille linnoituksen rakentamiseen ja rakennustekniikoihin liittyviä piirteitä. Arkkitehtuuri-teeman ylätasoon kategorioita ovat kategoriat "linnoitus" ja "linnoituskokonaisuus". Perustason kategoria on "merilinnoitus" ja alatasoon kategorioihin lukeutuvat "epäsäännöllinen bastionilinnoitus", "ruotsalaisaikainen bastionijärjestelmä", "rakennustekniikan korkeakoulu", "koelaboratorio" sekä "venäläisikäinen maisemavyöhyke".

Toiseksi käsittelemäni teema on *Sodankäynti*, johon lukeutuu yhteensä 12 kategoriaa. Sotilaalliseen toimintaan liittyvät kategoriat tuovat esille miten Suomenlinna on hyödynnetty sodankäynnissä, jonka voi katsoa olleen alueen alkuperäinen käyttötarkoitus ja syy sille, miksi linnoitus on alun perin rakennettu. Sodankäynti-teeman yläkategoriat ovat "sotilastukikohta", "sotilasalue" ja "sotakohde". Perustason kategorioita ovat "varuskunta" ja "sotavankileiri". Alatasoon kategorioita ovat "varuskuntakirkko", "varuskuntakaupunki", "sukellusvenetukikohta", "meripuolustusrintama", "varikkolinnoitus", "keskuslinnoitus", "laivaston tukikohta" ja "joukkojen koontumispaikka".

Kulttuuriperintöön ja museoalueeseen liittyvät kahdeksan kategoriaa ilmentävät alueen nykyistä merkitystä ja tuovat sen lähemmin historiantutkimuksen piiriin, jossa kulttuuriperintöä on tutkittu laajemmin. Kulttuuriperintö-teeman ylätasoon kategoria on "historiallisesti arvokas kokonaisuus", sillä se on hyvin laaja kategoria, joka voi käsittää melkein minkä tahansa historiallisen kohteen. "Muinaismuistoalue", "arvorakennukset" ja "museoalue" lukeutuvat perustason kategorioiksi. "Maailmanperintökohde" ja "kulttuuriperintökohde" ovat alatasoon kategorioita, sillä ne ovat hyvin tarkkoja termejä. Niiden lisäksi alatasoon kategorioita ovat "kokonaisuudessaan arvokas historiallinen monumentti", "linnoitushistoriallinen muistomerkki" sekä "elävä suojeltu teollisuusalue". "Teollisuusalueella" viitattiin nimenomaan Suomenlinna te-
lakkaan.

Neljäs teemani käsittelee Suomenlinnaa *Asutuskohteena ja kaupunginosana*. Tähän teemaan liittyy yhteensä kuusi kategoriaa. Niiden avulla käsitellään Suomenlinnan modernia asemaa osana Helsingin kaupunkia. Suomenlinnaa kaupunginosana ja turistikohteena kuvaavien teemojen välillä oli joitakin yhtäläisyyksiä, mistä esimerkiksi johtuu, että "puistoalue" kategoria kuuluu kumpaankin sarakkeeseen. Asutuskohte-teeman ylätasoon kategorioita ovat "asutuskeskus" ja "kaupunginosa", perustason kategorioita "puistoalue" ja "elävä kaupunginosa", ja alatasoon kategorioita "kaupunki kaupungissa" sekä "aktiivinen elävä kaupunginosa".

Viimeinen käsittelemäni teema on *Turistikohde*, johon liittyy kahdeksan kategoriaa. Turistikohde-teeman kategoriat tuovat esille alueen nykyisiä käyttötarkoituksia ja Suomenlinnan asemaa yhtenä Suomen suosituimmista turistikohdeista, sekä kuvaavat Suomenlinnan luontoa. Tämän teeman ylätasot ovat "matkailukohde" sekä "nähtävyys", perustasoja "puistoalue", "ulko- ja matkailualue" sekä "kulttuuri- ja ulkoilualue". Alatasen kategorioita ovat "linnoitusmaisema", "saaristoluonto" sekä "maisemakohde". Jos otamme Suomenlinnan laajemman narratiivin tarkempaan tarkasteluun, Suomenlinna itsessään voisi olla perustason kategoria, jonka alatasoja voisivat olla "ruotsalainen aika", "venäläinen aika" ja "suomalainen aika". Ylätason kategoriana voisi toimia tällöin "kulttuuriperintökohde" tai "maailmanperintökohde". Suomenlinnan tarkastelu tässä mielessä voisi olla hedelmällinen alusta lisätutkimuksille. Muitakin suomalaisia kulttuuriperintökohteita voisi tarkastella tämän saman jaotellun pohjalta.

Kaikki kategoriat aineistossani ovat *ei-personoituja kategorioita*, eli ne keskittyvät kuvaamaan objekteja, paikkoja ja ympäristöjä. Tällaisia kategorioita voidaan käyttää silloin, kun luomme kuvauksia tietyistä paikoista ja haluamme määritellä tietynlaisia alueita (ks. kuva 14). Kulttuurinen maantieto on paikkakategorioihin kytkeytyvää tietoa, jonka kautta alueita määritellään erilaisilla kategorioilla, kuten kirkko, kerrostalolähiö, tai omakotitaloalue (Jokinen ym. 2012, 59).

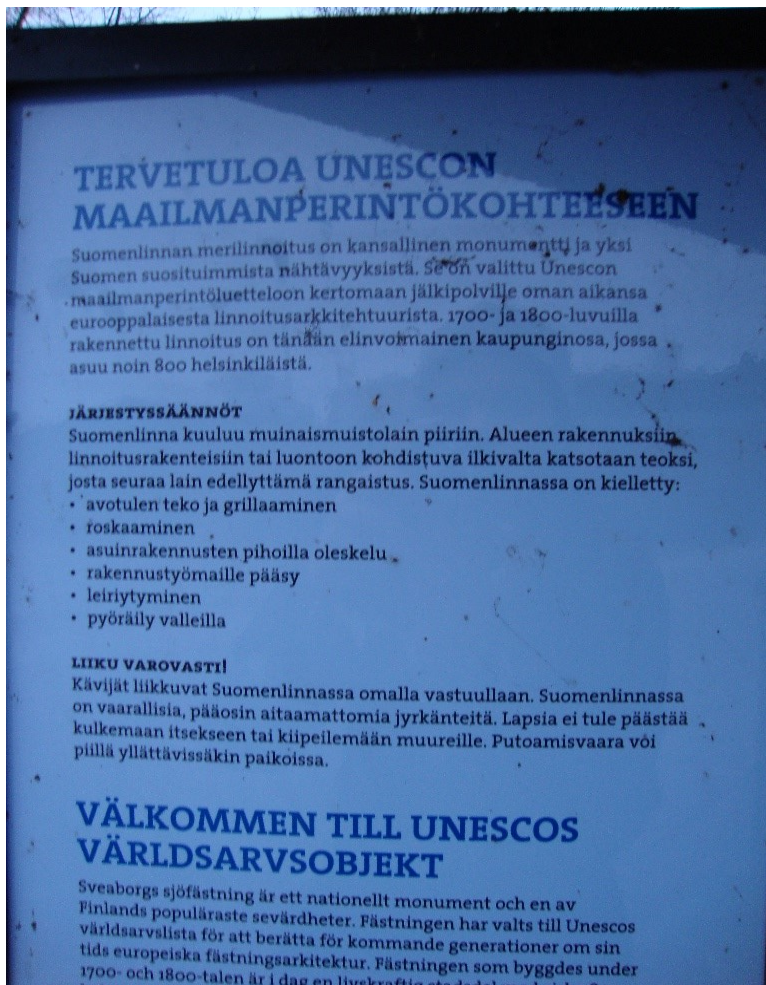

Kuva 14. *Kyltti, joka määrittää tietyn alueen Suomenlinnasta asuinalueeksi (ei-personoituu kategoria).* Kuva: Katariina Iso-Kokkila 2019

”Linnoitus”, ”merilinnoitus” ja ”sotilastukikohta” ovat ei-personoituja kategoriaita, mutta niihin liittyy myös paljon kulttuurista tietovarantoa, jonka pohjalta niihin liitetään helposti *personoituja kategoriaita*. Esimerkkinä tästä toimii oletamus siitä, että sotilastukikohdassa toimii todennäköisesti sotilaita ja muita armeijan henkilöstöön kuuluvia henkilöitä, ja että asuinalueella asuu todennäköisesti perheitä. Suomenlinnassa on myös kirkko, jossa voimme olettaa papin työskentelevän.

Suomenlinnassa on monenlaisia aikakerrostumia. Alueen rakennukset liitetään helposti tiettyihin aikakausiin, vaikka saattaa olla, että ne ovat käyneet läpi monia muutoksia aikojen saatossa. Esimerkiksi Suomenlinnan kirkko oli alun perin ”bysanttilais-venäläinen” kirkko, mutta se muutettiin myöhemmin luterilaiseksi kirkoksi. Rakennuksia, jotka ovat muuttuneet paljon, on hyvin vaikea kategorioida tarkasti, joten helpompi ymmärtää ne ”asuinrakennuksina”, tai yksinkertaisesti ”kirkkona”. Nämä kaksi esimerkkiä ovat ei-personoituja kategoriaita.

Ammatillisesti tuotetut kategoriat, eli *institutionaaliset kategoriat*, voivat olla hyvin voimallisia ja voivat vaikuttaa esim. sanktioiden jakamiseen ja toimintojen legitimoimiseen (Jokinen ym. 2012, 266). Jokinen ja hänen kollegansa mainitsevat myös, että institutionaaliset kategoriat ovat yhteydessä tiettyihin oikeuksiin ja velvollisuuksiin (Jokinen ym. 2012, 229). Kategorioita luovat instituutiot tässä tutkimuksessa ovat esimerkiksi Suomenlinnan hoitokunta ja Suomenlinnassa toimivat museot. Käsittelemäni tekstit ovat pääsääntöisesti peräisin näiltä tahoilta. Voidaan katsoa, että Suomenlinnalla on institutionaalisia tavoitteita, kuten kulttuuriperinnön säilyttäminen ja Suomen historian esittely. Institutionaalisia kategoriaita aineistossani ovat esimerkiksi ”kulttuuriperintökohde”, ”maailmanperintökohde”, ”muinaismuistoalue” sekä ”ulko- ja matkailualue”. Suomenlinna on saanut jopa alueen ulkopuolista tukea näiden institutionaalisten kategorioiden legitimoimiseen, joista merkittävin on kentien alueen liittäminen UNESCO:n maailmanperintölistalle (ks. kuva 4). Nämä kategoriat ovat erityisiä siksi, koska niiden perusteella voidaan legitimoida tiettyjä toimintoja ja jakaa sanktioita. Koska Suomenlinna on ”muinaismuistoalue”, tiettyjä tekoja voidaan kieltää, esimerkiksi muinaismuistolakiin nojaten (ks. kuva 15). Suomenlinnassa on kiellettyä esimerkiksi tehdä avotulta ja leiriytyä.

Kuva 15: Suomenlinnan asemaa muinaismuistolain alaisena maailmanperintökohteena esittelevä opastetaulu. Kuva: Katariina Iso-Kokkila 2019

5.2 Suurten ja pienten kertomusten rakentuminen

Päämäärillä on suuri rooli siinä, miten kategorioita käytetään, koska kategorioiden avulla yleisö saadaan tulemaan tiettyihin johtopäätöksiin ja luomaan tietynlaisia mielikuvia kyseistä aiheesta. Nämä mielikuvat ovat representaatioita Suomenlinnasta juuri sellaisena kuin narratiivin laatinut taho haluaa Suomenlinnan esiintyvän. Kategorioiden tavoite tässä tutkimuksessa on tukea narratiiveja. Narratiivit luovat kategorioiden kanssa representaatioita, eli kuvauksia siitä mikä Suomenlinna on ja miksi se on tietyn tavoin merkittävä. Kategoriat ovat siis rakennuspalikoita, jotka tukevat narratiivien sanomaa olemalla tunnistettavia tai kuvailevia. Nämä representaatiot näkyvät suurissa ja pienissä kertomuksissa.

Kategorioita hyödynnetään pienissä kertomuksissa, mutta niiden käyttö on paljon selkeämpää osana suuren kertomuksen rakentumista. Jokinen ja hänen kollegansa ovat määritelleet kategorioiden ja kulttuurin suhteen hyvin yksinkertaisesti. Heidän mukaansa kulttuurinen tietovarantomme sisältää paljon kategorioihin ja kategorisointiin pohjautuvaa tietoa, jota käytämme, muokkaamme ja valikoimme, kun rakennamme ymmärrystä kulttuuristamme, yhteiskunnastamme ja toisistamme. (Jokinen ym. 2012, 46.) Kategorioita otetaan käyttöön sen mukaan mitä kirjoitettavalla tekstillä koitetaan saavuttaa.

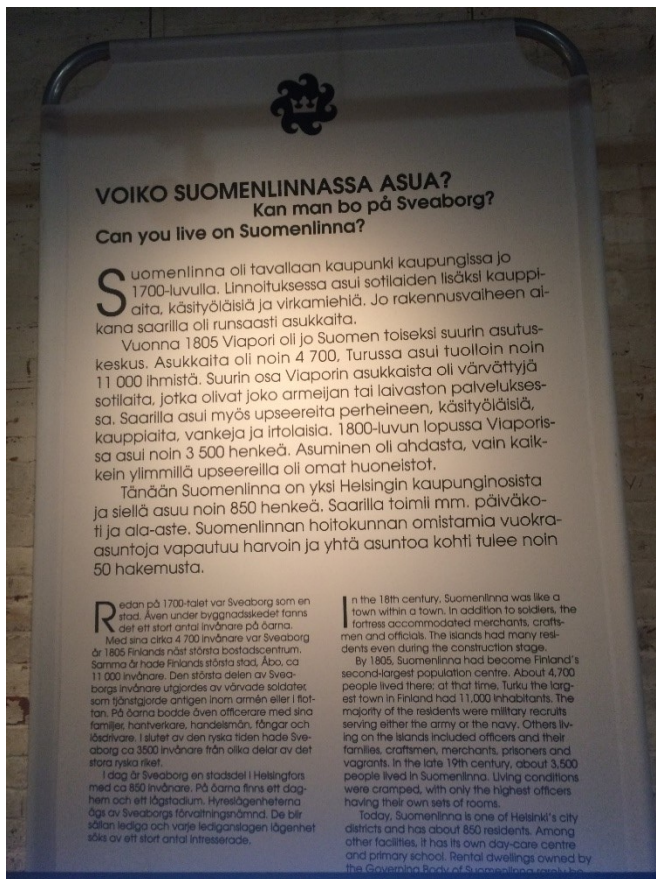
Maailmanperintökohteet Suomessa-esite käyttää yksinkertaisten termien kuten "linnoitus" ja "merilinnoitus" rinnalla monipuolisia kategorioita kuten "venäläinen varuskuntakaupunki", "sukellusvenetukikohta", "elävä kaupunginosa" ja "epäsäännöllinen bastionilinnoitus". Kyseinen esite tuo esille Suomenlinnan suurta kertomusta, jonka takia sen aihepiiri on laaja ja siinä tuodaan esille useita Suomenlinnan eri käyttötarkoituksista. Tämän kyseisen esitteen tavoitteena on antaa kokonaiskuva siitä, millainen Suomenlinna on, jonka takia se sisältää kategorioita lähes jokaisesta aineistosta hahmottamastani temasta.

Merilinnoitus Suomenlinna-lehtinen (ks. s. 28) taas keskittyy kuvaamaan Suomenlinnaa turistikohteena, joten tällä alustalla esiintyvät muun muassa kategoriat "kulttuuriarre", "matkailukohde", "kaupunginosa" ja "nähtävyydet". Koska tässä lehtisessä pyritään markkinoida Suomenlinnaa kokonaisuutena, siinä esiintyy samoja kategorioita kuin *Maailmanperintökohteet Suomessa* - esitteessä. Huomio kiinnittyy tässä lehtisessä kuitenkin lähinnä siihen, että se markkinoi Suomenlinnaa juuri turistikohteena ja nähtävyytenä. Vaikka päämääränä on kuvata Suomenlinnaa erityisesti turistikohteena, teksti käsittelee Suomenlinnan suurta kertomusta, koska ilman kyseistä taustaa olisi vaikea kertoa miksi Suomenlinnassa kannattaa vierailla.

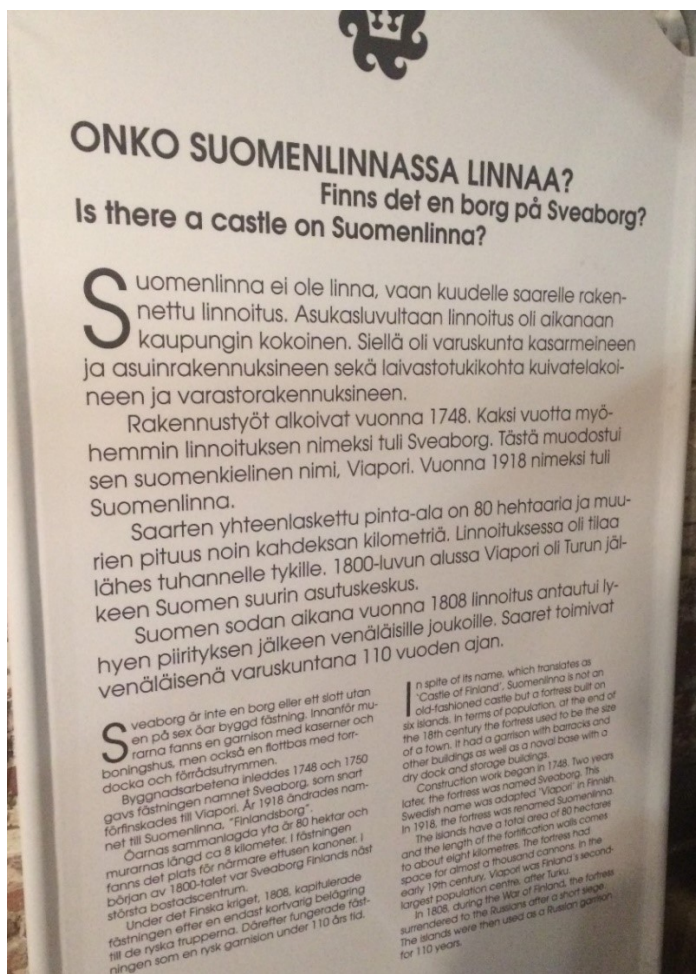
Suomenlinnan aikakerrostumia voidaan helposti tuoda esille hyödyntämällä kategorioita. Kategoriat ovat keskeisessä asemassa eri aikakausina rakennettujen piirteiden representaatioiden luomisessa. "Näe ainakin nämä" -infotaulussa Suomenlinnan kirkon kuvataan alun perin olleen "ortodoksinen varuskuntakirkko" (ks. kuva 5). Puutalo-aluetta kuvataan sille omistetussa infotaulussa taas "venäläiseksi kauppiaaskortteliksi" (ks. kuva 7). Nämä kategoriat siis ilmentävät "venäläisen ajan" vaikutuksia Suomenlinnan alueella. Nykyajan piirteisiin voidaan törmätä esimerkiksi julisteissa, kuten siinä, jonka esittelen kappaleen "maailmanperintökohde ja historiallisuus" alussa (ks. kuva 3). Suomenlinnaa kutsutaan tässä julisteessa "maailmanperintökohteeksi. Tämä on merkitys, jonka alue on saanut vuonna 1991, eli varsin hiljattain, kun ajankohtaa verrataan Suomenlinnan pitkään historiaan. "Maailmanperintökohde" toimii aikakerrostumien ilmaisijana siinä suhteessa, että sen kautta voidaan ajoittaa Suomenlinnalle annettuja merkityksiä. Kaikkia alueen piirteitä ei ole arvostettu kaikkina aikakausina ja "maailmanperintökohde" -kategoria on verrattain uusi keksintö.

Tällaisten institutionaalisten kategorioiden avulla voidaan huomata milloin suhteemme tiettyihin historiallisiin aiheisiin on alkanut muuttua. Mikä on ollut ennen pelkkä "linnoitus" voikin yhtäkkiä olla tärkeä "maailmanperintökohde". Kategoriat ovat siis hyödyllisiä Suomenlinnan eri piirteiden kuvailemisessa sekä alueen aikakerrostumien ja merkityksien ajoittamisessa.

Suomenlinnakeskuksen museon pysyvä näyttely on rakennettu vastaamaan usein kysytyihin kysymyksiin Suomenlinnasta, joten näiltä alustoilta löytyvät kategoriat palvelevat näiden kysymyksiin vastaamista. Suomenlinnakeskuksen museosta keräämäni aineisto on erittäin kategoriarikasta ja suurin osa edellä esittelemäni taulukon kategorioista onkin tämän kenttätyöosan tulosta. Tässä osassa aineistoani näkyy parhaiten se, miten kategorioita käytetään saavuttamaan jokin tavoite. Jos kysymys on esimerkiksi "*Voiko Suomenlinnassa asua?*", vastauksessa esiintyvät kategoriat "kaupunki kaupungissa", "asutuskeskus" ja "kaupunginosa". Jos kysymys on jotakin monimutkaisempaa kuten "*Onko Suomenlinnassa linnaa?*", vastauksessa esiintyvät kategoriat "linnoitus", "varuskunta", "kasarmi", "laivastotukikohta" ja "venäläinen varuskunta". Suomenlinnakeskuksen näyttely käsittelee Suomenlinnan suurta kertomusta vastaamalla kysymyksiin, joita kävijä saattaa esittää. Näyttelytekstien pohjalta rakentuu pala palalta tarina siitä, mikä Suomenlinna on ja miten se on kehittynyt aikojen saatossa Tämä on se tarina, mitä Suomenlinnan suuri kertomus käsittelee.

Kuva 16. "Voiko Suomenlinnassa asua?" -näyttelyteksti Suomenlinnakeskuksen museossa.
 Kuva Katariina Iso-Kokkila 2020

Kuva 17. "Onko Suomenlinnassa linnaa?" –näyttelyteksti Suomenlinnakeskuksen museossa. Kuva: Katariina Iso-Kokkila 2020

Tässä tutkimuksessa narratiivit ovat tapoja yhdistää menneisyys nykyaikaan. Ne ovat myös tapoja luoda sisältöä ja merkityksiä menneisyyden tapahtumille. Nämä päämäärät ovat erityisen selkeitä *Suomenlinnan suurta kertomusta tarkasteltaessa*. Vakiintuneet käsitykset historiallisista tapahtumista, kulttuurisista ihanteista ja arvoista esiintyvät suurella kertomuksessa, kuten Koskinen-Koivisto ja Marander-Eklund asian esittävät (2016, 338). Katson, että Suomenlinnan suuri kertomus kattaa linnoituksen matkan sotilastukikohdasta Helsingin kaupunginosaksi, virkistysalueeksi ja kulttuuriperintökohteeksi. Suomenlinnan suuri kertomus luo sisältöä noille tapahtumille korostamalla alueen erilaisia merkityksiä, kuten esimerkiksi sitä millainen "rakennustekniikan korkeakoulu" Suomenlinna oli kun sitä rakennettiin, ja kuinka se on nykyaikana "koelaboratorio" restaurointitekniikoille. Suuri kertomus tuo myös esille miten Suomenlinnan rakentaminen tuki Helsingin kaupungin muodostumista ja kuinka se on nykyään yksi tuon kaupungin kaupunginosista.

TAITOJA JA TAITAJIA

Linnoitus oli rakennusaikanaan 1700-luvulla eräänlainen rakennustekniikan korkeakoulu Suomessa. Rakennustöihin kutsuttiin miehiä eri puolilta Suomea. Entuudestaan he osasivat rakentaa vain puusta. Suomenlinnaa he rakensivat ruotsalaisten rakennusupseerien ja muiden asiantuntijoiden johdolla. Samalla he oppivat uusien tekniikoiden ja materiaalien käyttöä, kuten kivirakentamista.

Nykyään Suomenlinna on eräänlainen restauroinnin ja perinteisten rakennustapojen koelaboratorio. Työhön osallistuu arkkitehteja, insinöörejä, kivimiehiä, maalareita, tutkijoita, konservattoreita ja muita rakennusalan ammattilaisia. Muureja ja valleja korjataan myös Suomenlinnan vankilan vankityönä. Suomenlinnan kostean ja ankaran ilmaston vuoksi kivimuurien ja julkisivujen korjaustyö on jatkuvaa.

1980-luvun puoliväliin saakka Suomenlinnan rakennusten julkisivut restauroitiin mutta sisätilat korjattiin uudisrakennusten kaltaiseksi. Nykyisin pyritään noudattamaan niitä työtapoja, joilla rakennukset on aikoinaan tehty. Korjattaessa säilytetään mahdollisimman paljon alkuperäisiä rakenteita ja materiaaleja. Uudet rakenteet tehdään siten, että ne voidaan tarvittaessa purkaa alkuperäisiin kajoamatta.

YRKESSKICKLIGHET OCH MÄSTARE

Sveaborg var under sin byggnadstid på 1700-talet ett slags högskola för byggnadsteknik i Finland. Man runt om Finland kallades till byggnadsarbeten. Sedan gammalt kunde de endast bygga i trä. De byggde Sveaborg under ledning av svenska byggnadsofficerare och andra sakkunniga. På samma gång lärde de sig att använda nya tekniker och material, såsom att bygga i sten.

Nu är Sveaborg ett slags provlaboratorium för restaurering och traditionella byggnadsätt. I arbetet deltar arkitekter, ingenjörer, stenarbetare, trädgårdsmästare, målare, forskare, konservatorer och andra yrkesutbildade inom byggnadsbranschen. Murarvallar repareras även av fångarna på Sveaborgs fängelse. På grund av Sveaborgs fuktiga och stränga klimat är renoveringsarbetet med stenmurar och fasader ett ständigt fortgående arbete.

Fram till mitten av 1980-talet restaurerades Sveaborgs byggnadsfasader men innerrytmen renoverades så att de blev lika som nybyggnationernas. Numera strävar man efter att följa arbetsätt som använts när man en gång i tiden gjorde byggnaderna. I samband med restaureringen bevaras så mycket som möjligt av de ursprungliga konstruktionerna och material. Nya konstruktioner görs så att de kan rivas utan att röra ursprungliga konstruktionerna.

Kuva 18. "Taitoa ja taitajia" -näyttelyteksti, jossa puhutaan Suomenlinnan merkityksestä rakennustekniikan ja restauroinnin kehityksessä. Kuva: Katariina Iso-Kokkila 2020

Viaporin rakentajat Sveaborgs byggnadsarbetare The Builders of Sveaborg

*L*innoituksen rakennustöitä tehtiin sekä Susiluodoilla että kaupungin puolella Ullanlinnan kalliolla. Työssä oli tuhansia ruotsotilaita sekä suuret määrät eri alojen ammattimiehiä ja käsityöläisiä, kirvesmiehiä, rakentajia, puuseppiä, veneveistäjiä, seppiä, kivenhakkajia ja muurareita. Myös vankeja käytettiin työhön. Alkuvuosina rakennettiin asuntoja, kasarmeja, verstaata, varastoja ja vajoja ja tehtiin työvälineitä. Pitkin Etelä-Suomea työllistettiin entisiä ja rakennettiin uusia tiiliruukkeja, kalkkipolttimoita ja syysimiluja. Susisaarelle rakennettiin rakennusmestari Daniel Thunbergin suunnittelema voimanlähte, tuulimylly, joka kykeni samanaikaisesti sekä jauhamaan viljaa että sahaamaan lautoja ja pumppaamaan vettä. "Vaikka kaikki valtakunnan rakennusmestari sulatettaisiin yhteen, ei saataisi edes puolikasta Thunbergia", totesi Ehrensvärd.

Sitä mukaa kuin linnoituksen bastioneja alkoi nousta, kuljetettiin tykkejä jäätä pitkin saarille. Telakan valmistuttua ryhdyttiin rakentamaan laivoja Armeijan laivastolle. Töitä tehtiin vain kesäisin ja suurimmillaan työvoima käsitti lähes 7000 miestä. Työpäivät olivat pitkiä, 12,5 tuntia kaikkine yli- ja urakkatöineen. Ruoka ja majoitus olivat vaatimattomia.

*B*efästningsarbeten gjordes såväl på Vargskären som på Ulrikasborgs klippor på stadens sida.

I arbetet var tusentals rotesoldater samt en stor mängd yrkesmän och hantverkare; timmermän, byggnadsarbetare, snickare, skeppsbyggare, smeder, stenhuggare och murare. Även fångar utnyttjades som arbetskraft. De första åren byggde man bostäder, kaserner, verkstäder, förråd och bodar samt tillverkade arbetsredskap. I hela södra Finland sysselsatte man gamla och grundade nya tegelbruk, kalkbrännerier och kolmlor. På Vargön uppfördes en energikälla konstruerad av byggmästaren Daniel Thunberg, en väderkvarn som samtidigt kunde mala säd och såga bräder och pumpa vatten. "Om alla byggmästare i hela riket kunde smältas tillsammans, frambragtes icke en halv Thunberg", konstaterade Ehrensvärd.

I den takt som bastionerna blev färdiga, transporterade man ut kanoner till åarna över isen. När dockan blivit färdig började man bygga skepp för Arméns flotta. Arbetet utfördes endast under sommarmånaderna och arbetsmanskaper utgjordes som mest av nästan 7000 man. Arbetsdagarna var långa, 12,5 timmar med alla övertids- och ackordsarbeten. Kosten och inkvarteringen var anspråkslösa.

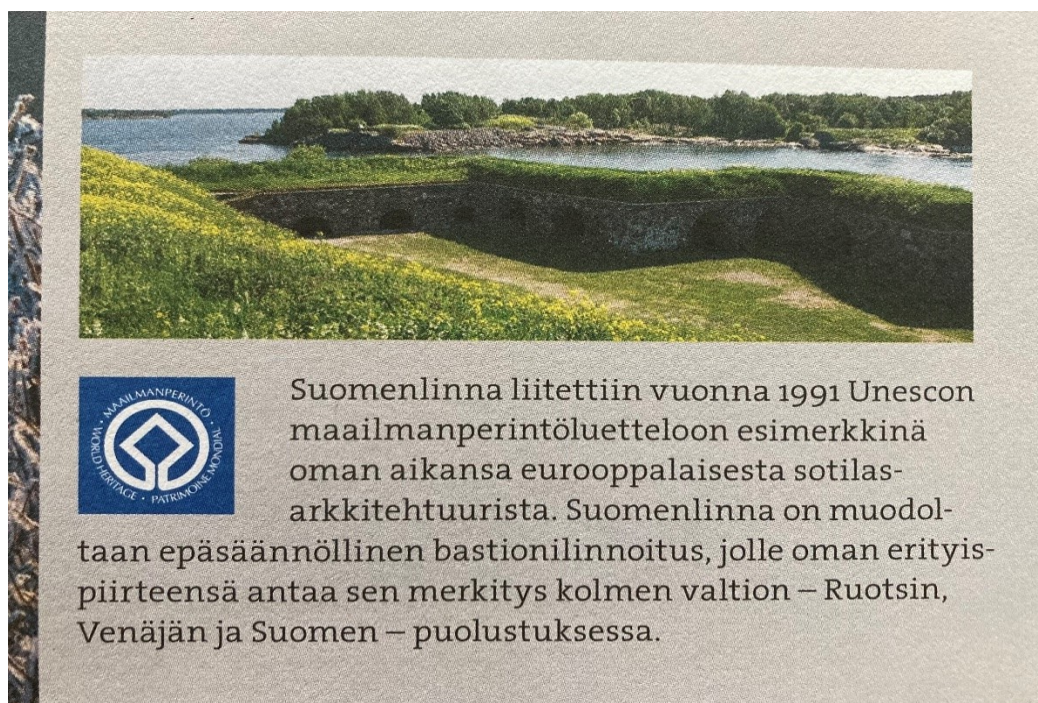
*F*ortifications were built on a group of islands off the coast of Helsinki and on the southern tip of Helsinki. The work was done by foot soldiers, skilled workers and craftsmen, who totalled nearly 7,000 at one point. Building was only done in the summer and work days were 12.5 hours long. A windmill designed by master builder Daniel Thunberg was built on Vargö (Susisaari). It could grind grain, saw boards and pump water at the same time.

Kuva 19. "Viaporin rakentajat" -näyttelyteksti Ehrensvärd museossa, jossa kuvataan miten Suomenlinna työllisti Etelä-Suomen käsityöläisiä. Kuva: Katariina Iso-Kokkila 2020

Alueen suurin historiallinen merkitys on se, kuinka Suomenlinnalla on ollut tärkeä aseman kolmen eri valtion puolustuksessa: Ruotsin, Venäjän ja lopulta itse Suomen. Suomenlinnan suuri kertomus tuo tätä toistuvasti esille. Huomioimalla nämä kolme aikakautta, Suomenlinnan kertomus peilaa itse Suomen muuttunutta asemaa historian saatossa. Suuri kertomus yhdistää menneisyyden nykyaikaan tekemällä selväksi, kuinka sotien jälkeen Suomenlinnasta kehittyi maailmanperintökohde, virkistysalue ja yksi Helsingin kaupunginosista. Tämä narratiivi on esillä esimerkiksi "Maailmanperintökohteet Suomessa"- esitteessä, joka keskittyy tiivistetysti kuvailemaan Suomenlinnan alueen kehityskulkua. Kyseinen esite esittelee Suomenlinnan suuren kertomuksen mielestäni hyvin tehokkaasti, sillä se keskittyy tiivistämään alueen kehityskaaren ytimekkäästi.

Helsingin edustan saarille vuonna 1748 perustettu Suomenlinnan merilinnoitus on yksi Suomen suosituimmista nähtävyyksistä. Oman erityispiirteensä linnoitukselle antaa sen merkitys kolmen valtion – Ruotsin, Venäjän ja Suomen – puolustuksessa

Suomenlinnan suuri kertomus liittyy vahvasti myös suomalaiseen kansalliseen identiteettiin, koska alue on ollut näyttämönä monissa historiallisissa tapahtumissa. Siirtyminen Ruotsin vallan alta Venäjän vallan alle, jonka jälkeen itsenäistyminen ja sisällissota, ovat kaikki tavalla tai toisella liittyneet Suomenlinnaan, mutta samaan aikaan myös Suomen ja suomalaisten historiaan. Menneisyys linkittyy hyvin vahvasti nykypäivään myös siinä suhteessa, että Suomenlinnan on liitetty UNESCO:n ylläpitämään maailmanperintöluetteloon. Esimerkiksi Merilinnoitus Suomenlinna -esiteessä komeilee alla oleva teksti UNESCO:n logon vieressä:

Kuva 20. "Merilinnoitus Suomenlinna" -lehtisessä oleva selostus Suomenlinnan kulttuuri-perintöstä. Kuva: Katariina Iso-Kokkila 2022

Kuten monet suuret kertomukset, tämä kertomus on hyväksytty kulttuurin kaanoniin ja sitä on hyödynnetty ja tuettu erilaisin narratiivisin keinoin alueen kehityksessä. Suurta kertomusta hyödynnetään jatkuvasti myös Suomenlinnan markkinoinnissa. Tähän narratiiviin on lisätty merkityksiä antavia tekijöitä sitä mukaa, kun niitä on katsottu tarvittavan. Suomenlinnan suuri kertomus on yksinkertaisesti selitettynä alueen kehityskaari.

Kuten Salmi-Niklander huomioi Mark Freemania mukaillen (Freeman 2006), pienet ja suuret kertomukset täydentävät toisiaan, sillä suurista kertomuksista löytyvät kerronnalliset reflektiot ovat tärkeitä elettyjen elämien ja kokemusten piirteitä. (Salmi-Niklander 2009, 8). Aineistossani ilmenee selkeästi *kaksi pienempää kertomusta*. Ensimmäinen niistä on ”Linnoitustontun reitillä” esiintyvä kuvaus Suomenlinnassa asumisesta. Tämän reitin narratiiveissa kuvataan millaista on ollut asua Suomenlinnassa entisaikaan, määrittelemättä sen enempää milloin, mutta tukeutuen vahvasti menneisyyteen. Linnoituksen elämästä kerrotaan helposti samaistuttavalla menetelmällä, eli liittämällä suomalaisessa kansanperinteessä useasti liikkuvien kotitonttujen puuhat saaren elämään (ks. kuva 19).

Kuva 21. Linnoitustontun reitti, rasti 4. Kuva: Katariina Iso-Kokkila 2019

Nämä pienet kertomukset ovat helposti lähestyttäviä, helposti hyödynnettäviä turistien viihdyttämisessä ja samaan aikaan varsin informoivia, vaikka ne onkin suunnattu pääasiassa nuoremmalle yleisölle. Ne myös merkityksellistävät menneisyyttä, koska niiden kautta on helppo ymmärtää edellisten sukupolvien elämää alueella. Pienet kertomukset tuovat henkilökohtaisempia tarinoita yleisön

tietoisuuteen. "Linnoitustontun reitin" narratiivinen rakentuminen eroaakin muusta aineistostani juuri sen takia, että kertomukset tuntuvat henkilökohtaisemmilta. Tonttujen kertomat kertomukset käsittelevät tarkkoja aiheita, aivan kuin joku olisi kysynyt haastateltavalta tietyn kysymyksen ja teksti olisi kirjoitettu sen pohjalta. Monissa näiden rastien teksteissä tuli ilmi arkisia asioita siitä, millaista Suomenlinnassa on ollut elää (ks. kuva 20). Tuntui, kuin olisi lukenut jonkun todellisen paikallisen kokemuksia Suomenlinnasta. Kuvaukset saarella asumisesta ovat alun perin voineet olla hyvin henkilökohtaisia informanteille. Tämä henkilökohtaisuus on säilynyt vaikka kertomukset onkin otettu pois alkuperäisestä henkilökohtaisesta kontekstistaan, kun niiden pohjalta on lähdetty rakentamaan "Linnoitustontun reittiä".

Kuva 22. Linnoitustontun reitti, rasti 7. Kuva: Katariina Iso-Kokkila 2019

Reitiltä saatava perustieto voi luoda pohjan tulevalle tiedolle, jos alueella vierailva henkilö kiinnostuu tutkimaan Suomenlinnaa syvemmin. Esimerkiksi rastilla 8 mainittiin, että "tonttu" oli tavannut yllättäen alueella ketun, joka ei ole yllättävää, jos tietää, että vielä sinä aikana, kun linnoitus oli pelkkä sotilastukikohta, sudet saattoivat

saapua jäätä pitkin alueelle. Kun tiedon yhdistää vielä siihen, että rastilla 4 mainittiin ihmisten kävelleen linnoitukseen jäätä pitkin, on hyvin selkeää, miten alueelle on ennen kuljettu ja miten sen eläimistö saattaa olla hyvinkin monipuolista. Lasken ”Linnoitustontun reitillä” esiintyvät tarinat pieniksi kertomuksiksi myös siksi, että ne täydentävät tarjoamallaan tiedoilla laajempiin teemoihin keskittyvää suurta kertomusta. Aineistossani olevat pienet kertomukset eivät ole ristiriidassa suuren kertomuksen kanssa, mitä pienet kertomukset voivat joskus olla, vaan tukevat sitä ja syventävät kuvaa, minkä linnoitusalueesta voi saada. Niitä hyödynnetään pääasiallisesti turismissa, sillä onhan yksi Suomenlinnan nykyisistä käyttötarkoituksista turistikohteena oleminen.

”Linnoitustontun reitti”- aineisto keskittyi arkipäiväiseen elämään alueella, vaikkakin hyvin nostalgisoivassa mielessä ja tietenkin lapsille soveltuvana. Tontun ”kokemukset” saattoi helposti kokea muistitietoaineistoon perustuviksi tarinoiksi. Nämä ”kokemukset” tuntuivat hyvin henkilökohtaisilta kertomuksilta, joka teki niistä helposti lähestyttäviä ja omaksuttavia. Ne tarjosivat myös tarkkoja tietoja, joita suuri kertomus ei keskity tarjoamaan. Näin ollen katson tonttujen tarinoiden olevan pieniä kertomuksia Suomenlinnan suuren kertomuksen vierellä.

Toinen löytämistäni pienistä kertomuksista koskee linnoituksen ensimmäistä arkkitehtiä Augustin Ehrensvärdiä. Ehrensvärdin entisestä kodista on tehty museo, joka kantaa hänen nimeään. Museon pysyvä näyttely on keskittynyt kuvaamaan millaista elämää yläluokkaiset ihmiset elivät linnoituksessa 1700-luvulla. Ehrensvärdin hahmo on vahvasti läsnä näyttelyyn liittyvissä teksteissä. Useat niistä kuvaavat hänen henkilökohtaisia piirteitään. Ehrensvärdin henkilökuva tulee hyvin selkeäksi, ja kyseessä oleva henkilö on yksi Suomenlinnan narratiivien keskeisistä hahmoista. Ehrensvärdimuseon näyttelytekstissä kuvataan Ehrensvärdin luonnetta:

Ehrensvärd kulki työmaalla itsekin työasuisena. Amiraali Tersmedenin muistelmien mukaan hän ilmestyi kerran kaupungissakin komentavan kenraalin rouvan päivällispöytään työupseeriensa kanssa seremonioista vähät välittäen, hiukset puuteroimattomina, yksinkertaisissa arkivaatteissa ja villasukissa, saappaanvarret kasassa, hatunlierit lerpallaan, ilman kalvosimia, kädessä pitkä 8-kulmainen keppi, johon oli merkitty tuumat ja kyynäret. Paikalla olleet rykmentin upseerit näyttivät suorastaan herroilta Ehrensvärdin ja hänen väkensä rinnalla. Nämä olivat kuin muurarin kisällejä, yksi harmaa, toinen vihreä, kolmas sininen, mutta tarttuivat kuitenkin kaikki pöydän antimisiin iloisina ja hilpeinä.

Suomenlinnan rakentamista muistellaan Ehrensvärd museossa rankkana urakkana, jota kuitenkin johti alaisistaan välittävä ja työtä kaihtamaton komendantti. Ehrensvärdin legenda on innoittanut jopa kaunokirjallisuutta, esimerkkinä Pauliina Lindholmin kirjoittama ”Komendantti”, jossa kuvataan Ehrensvärdin elämää Viaporin rakennustöiden keskellä (Otava, 2017).

6 YHTEENVETO

Lähdin tutkimaan sitä, millainen kuva Suomenlinnasta rakentuu eri tulkinta-alueilla, sekä millaisia suuria ja pieniä kertomuksia voisin havainnoida keräämäni aineiston perusteella. Tähän kysymykseen vastatakseni päätin myös selvittää millaiset kategoriat tukevat näiden suurten ja pienten kertomusten rakentumista. Aineistoni koostui kolmen kenttätyömatkan tuloksista. Näistä matkoista ensimmäisen tein talvella 2019 ja toiset kesällä 2020, sillä halusin kokea Suomenlinnan alueen kahtena eri vuodenaikana. Talvella tekemäni kierros auttoikin minua löytämään pienen kertomuksen, joka oli täysin erilainen verrattuna siihen, minkä löysin vieraillessani alueella kesällä. En olisi löytänyt ”Linnoitustontun reitin” esittelemää pientä kertomusta, ellen olisi käynyt paikan päällä talvella. Talviaineistoni koostuu alueelta keräämistäni esitteistä, joita esittelin sekä aineistoluvussani että analyysiluvussani, sekä ottamistani valokuvista. Kesällä 2020 tekemäni matkat avasivat sekä Suomenlinnan suurta kertomusta, että Augustin Ehrensvärdin elämään perustuvaa pienempää kertomusta. Suomenlinnakeskuksen museon pysyvä näyttely oli aineistoni kannalta hyvin kategoriarikasta ja hyödynsin tätä osiota paljon tehdessäni kategoria-analyysia. Kesäaineistoni koostui pääasiallisesti valokuvista, jotka otin kesäisen kierrokseni aikana.

Tutkimusmetodeihini lukeutui muun muassa lähiluvun menetelmien avulla tehty tekstin analysointi, joka tapahtui lukemalla aineistoa lävitse useaan kertaan, tarkoituksena syventää ymmärrystä tekstin sisällöstä jokaisella lukukerralla. Toistuva lukeminen auttoi minua hahmottamaan aineistosta Suomenlinnan suuren kertomuksen, jonka jälkeen minun oli helpompi hahmottaa myös kuinka pienemmät kertomukset rakentuivat. Kun suuret ja pienet kertomukset olivat selvillä, tarkastelin aineistoni osia erikseen, löytääkseni teksteissä esiintyvät kategoriat. Hyödynsin myös Konsta Kajanderin kehittämää kontekstoivan lähiluvun menetelmää, jonka avulla asetin lukemani tekstit niiden laajempiin kulttuurisiin yhteyksiin ja julkaisuhetkiinsä. Varsinkin tämä huomio auttoi minua hahmottaan Suomenlinnan suuren kertomuksen eri

piirteet paljon aikaisempaa selkeämmin, kun otin tarkasteluun mukaan alueen merkityksen nykypäivänä.

Kategoria-analyysi oli myös keskeinen työväline tutkimuksessani. Tärkeää minulle oli selvittää, miten kategorioita käytettiin kertomaan ja kuvailemaan Suomenlinnaa. Kategorioiden tarkastelussa tulisikin kiinnittää erityisesti huomiota siihen miten niitä käytetään. Tulini siihen tulokseen, että kategoriat palvelevat narratiivien laattijoiden päämääriä, esimerkiksi siten, että niiden avulla lukija saadaan tulemaan haltuun johtopäätöksiin ja luomaan haluttuja mielikuvia aiheesta. Koska kategorioissa on paljon kulttuurista tietoa, luomme niiden avulla itsellemme kuvia maailmasta sellaisena kuin näemme sen. Kategorioiden avulla voimme ajoittaa kulttuuriperintökohteissa tehtyjä muutoksia, esimerkiksi nimeämällä tietyt piirteet venäläisiksi piirteiksi. Voimme kategorioiden avulla kuitenkin myös ajoittaa merkitysten muuttumista, esimerkiksi tarkastelemalla milloin tietyn alueen on katsottu muuttuneen säilyttämisen arvoiseksi. Voimme tehdä tämän havainnoimalla esimerkiksi milloin alueelle on annettu kulttuuriperintökohteen leima. Instituutiot, kuten Suomenlinnassa toimivat tahot, käyttävät kategorioita työkalunaan, joiden avulla ne määrittelevät omat tehtävänsä ja niiden asiakkaiden tehtävät, sekä oikeuttavat omaa toimintaansa. Tämä puoli kategorioista ilmenee aineistossani erittäin selkeästi. Metodini kategorioiden keskinäisten suhteiden hahmottamiseen oli Eleanor Roschin luoma jaottelu. Tämä auttoi minua määrittelemään kategoriat ylä-, perus- ja alatasoihin, joka selkeytti laajojen kategorioiden suhteita hyvin spesifeihin kategorioihin. Ylätason kategoriat ovat kaikista epämääräisimpiä, perustason kategoriat hieman tarkempia ja alataso kategoriat ovat kaikista tarkimpia.

Aineistoni oli hyvin kategoriarikasta, joten jaoin löytämäni kategoriat teemoittain selkeyden vuoksi. Teemani olivat *arkkitehtuuri*, *sodankäynti*, *kulttuuriperintö* ja *museoalue*, *kaupunginosa*, sekä *turistikohde*. Arkkitehtuuri -teeman kategorioita ovat ylätasolla "linnoitus" sekä "linnoituskokonaisuus", perustasolla "merilinnoitus" ja alatasolla "epäsäännöllinen bastionilinnoitus", "ruotsalaisaikainen bastionijärjestelmä", "rakennustekniikan korkeakoulu", "koelaboratorio" sekä "venäläisaikainen maisemavyöhyke". Nämä kategoriat keskittyvät kuvaamaan Suomenlinnan arkkitehtuurisia piirteitä ja niiden moninaisuutta.

Sodankäynti-teeman kategorioita ovat ylätasolla "sotilastukikohta", "sotakohde" ja "sotilasalue", perustasolla "varuskunta" sekä "sotavankileiri" ja alatasolla "varuskuntakirkko", "varuskuntakaupunki", "sukellusvenetukikohta", "meripuolustusrintama", "varikkolinnoitus", "keskuslinnoitus", "laivaston tukikohta" ja "joukkojen koontumispaikka". Sotakohde teeman kategoriat käsittelevät Suomenlinnan piirteitä maanpuolustuksen osana ja tuovat esille alueen pääasiallista käyttötarkoitusta.

Kulttuuriperintö ja museoalue -teeman kategorioita ovat ylätasolla "historiaallisesti arvokas kokonaisuus", perustasolla "muinaismuistoalue", "museoalue"

sekä "arvorakennukset" ja alatasolla "maailmanperintökohde", "kulttuuriperintökohde", "kokonaisuudessaan arvokas historiallinen monumentti", "linnoitushistoriallinen muistomerkki" sekä "elävä, suojeltu teollisuusalue". Nämä kategoriat edustavat muutamia niistä institutionaalisista arvoista, joita Suomenlinnalle on myönnetty. "Kulttuuriperintökohde" varsinkin on institutionaalisesti tuotettu kategoria, jonka UNESCO on antanut Suomenlinnalle.

Kaupunginosa -teeman kategoriat ovat ylätasolla "asutuskeskus" ja "kaupunginosa", perustasolla "elävä kaupunginosa" ja "puistoalue", sekä alatasolla "kaupunki kaupungissa" ja "aktiivinen elävä kaupunginosa". Nuo kategoriat kuvaavat Suomenlinnan asemaa ja luonnetta yhtenä Helsingin kaupunginosista.

Turistikohde -teeman kategorioita ovat ylätasolla "matkailukohde" ja "nähtävyys", perustasolla "puistoalue", "ulko- ja matkailualue" sekä "kulttuuri- ja ulkoilualue", ja alatasolla "linnoitusmaisema", "maisemakohde" ja "saaristoluonto". Suomenlinnaa turistikohteena määrittelevät kategoriat tuovat esille Suomenlinnan hyvin nykyaikaista roolia nähtävyytenä.

Narratiivit ovat niitä kertomuksia tai esityksiä, joita kerromme menneisyydestämme toisillemme ja kulttuurimme ulkopuolisille henkilöille. Ne ilmentävät sitä, mikä on meille tärkeää ja mikä on esittelemisen arvoista menneisyydessämme. Narratiivisuuden käsite yhdistyy tässä tutkimuksessa suurten ja pienten kertomusten käsitteeseen. Suomenlinnasta muodostetuissa narratiiveissa ilmenee tavoite tehdä menneisyyden tapahtumista merkityksellisiä yhä nykypäivänäkin ja tuoda nuo tapahtumat modernien yleisöiden tietoisuuteen. Tätä päämäärää varten Suomenlinnasta kerrotaan tutkimustulosteni mukaan suurta kertomusta, mutta myös pienempiäkin kertomuksia. Suuret kertomukset esittelevät vakiintuneita käsityksiä historiallisista tapahtumista, sekä kulttuurisista ihanteista ja arvoista. Suurten kertomusten katsotaan olevan osa kulttuurin kaanonia ja niitä hyödynnetään erityisesti silloin kun halutaan selittää tiivistetysti mitä historian saatossa on tapahtunut. Pienet kertomukset ovat henkilökohtaisia kertomuksia, jotka voidaan havaita osaksi suurta kertomusta. Ne voivat täydentää suurta kertomusta, tai siten ne voivat olla täydessä ristiriidassa sen kanssa. Pienet kertomukset luovat henkilökohtaisen katsauksen suuren kertomuksen esittämiin tapahtumiin.

Havaitsin tutkimusaineistoni perusteella Suomenlinnan suureksi kertomukseksi alueen historiallisen kehityskaaren. Kyseinen kertomus on yleisesti hyväksytty ja osa Suomalaisen kulttuurin kaanonia. Aineistoni kategoriat tukivat myös suuren kertomuksen eri piirteitä, tuomalla esiin Suomenlinnan eri puolia ja alueen aikakerrostumia. Suomenlinnan suuri kertomus alkaa siitä kuinka tämä merilinnoitus rakennettiin Ruotsin toimesta suojaamaan Suomenlahden rannikkoa venäläisten hyökkäyksiltä. Se jatkuu kuvaamalla kuinka linnoitus siirtyi venäläisten haltuun kun Ruotsi menetti

Suomen. Tämän jälkeen se siirtyy kuvaamaan kuinka Viaporista tuli Suomenlinna, kun linnoitus siirtyi itsenäistyneen Suomen haltuun ja miten linnoitus palveli Suomea toisen maailmansodan aikana. Sotimisen loputtua Suomenlinnan alueesta alkoi muodostua asuinalue ja pikku hiljaa se alettiin käsittää myös turisti- ja kulttuuriperintökohteena. Vähä vähältä, Suomenlinnasta kehkeytyi asutuskohde, turistinähtävyys ja lopulta maailmanperintökohde. Ymmärrämme tämän suuren kertomuksen avulla miksi Suomenlinna on ollut merkittävä niin menneisyydessämme kuin nykyaikanaikin, ja voimme nähdä kuinka historian kulku on vaikuttanut alueen kehitykseen ja sen käyttötarkoituksiin. Suomenlinna on sen suuren kertomuksen puitteissa osa suomalaista historiaa.

Aineistoni pohjalta ilmeni myös kaksi pienempää kertomusta. Ensimmäinen niistä oli "Linnoitustontun reitillä" esitetyt katsaukset saaren elämään. Tässä aineiston osassa linnoituksessa eläneet "tontut" kertoivat kokemuksistaan saarella elämisestä eri teemojen puitteissa. Kun luin tätä aineistoa, havaitsin, että oli kuin olisin lukenut muistitietotutkimuksen pohjalta kerättyä aineistoa, eli elävien ihmisten kokemuksia Suomenlinnassa asumisesta ja alueen luonteesta. Tämä oli siis hyvin persoonalliselta tuntunut katsaus Suomenlinnan alueeseen, joka syvensi tietoa alueesta juuri tiedon henkilökohtaisuuden avulla. "Linnoitustontun-reitin" narratiivit olivat merkittäviä juuri siitä syystä, että ne toivat arkipäiväisiä ja kautta aikojen ihmisille tärkeitä asioita esille. Tällä reitillä esitettyihin narratiiveihin oli helppo tarttua, sillä ne oli laadittu helposti lähestyttäviksi ja omaksuttaviksi. Nämä muistitietoaineistoa muistuttavat pienet narratiivit toivat nämä henkilökohtaisilta tuntuvat kertomukset mielekkäällä ja tehokkaalla tavalla turistien omaksuttaviksi. Toinen löytämistäni pienistä kertomuksista oli Augustin Ehrensvärdin persoonaan liitetyt narratiivit. Ehrensvärd oli Suomenlinnan alkuperäinen arkkitehti ja yleisesti on koettu, että hän oli varsin valistunut aikalaiskseen, sekä ahkera työntekijä, joka otti aktiivisen roolin Suomenlinna rakentamisessa. Tämä kuva Ehrensvärdistä perustuu 1700-luvun lopun miehiseen ihanteeseen, eli Ehrensvärd näyttäytyy valistuneena ja tiedettä hyväkseen käyttävänä ahkerana aatelismiehenä. Ehrensvärdin ja hänen perheensä elämästä kertovat narratiivit ovat mielenkiintoinen ja mielekäs tapa kertoa Suomenlinnan rakentamisesta ja elämästä Helsingissä 1700-luvulla. Varsinkin Ehrensvärd-museo tukeutuu Ehrensvärdistä luotuun mielikuvaan, ja museon pysyvä näyttely on laadittu hyvin pitkälti narratiivien varaan, mikä teki siitä erittäin mielenkiintoisen tutkimuskohteen.

Suomenlinnasta on luotu narratiiveja, jotka tuovat kategorioiden avulla esille sitä, mitä pidämme tärkeänä menneisyydessämme ja osoittavat kuinka paljon Suomessa arvostetaan kulttuuriperintöämme. Aineistostani löytyvien narratiivien pohjalta saamme kuvan linnoituksesta, joka nousi suojaamaan Suomenlahden rannikkoa vihollisten hyökkäyksiltä ja josta ajan saatossa kehittyi kulttuurisesti merkittävä ja

virkestäytymiskohteena arvokas alue. Sotien loputtua tästä linnoituksesta on kehittynyt koti monille ihmisille, ja alueesta on tullut arvokas aivan toisenlaisella tavalla kuin mikä sen alkuperäinen käyttötarkoitus on ollut. Suomenlinnaa ei yhdistetä enää suorasti sotilastoimintaan. Nykyään se on arvokas kulttuuriperintökohteemme, jota kehitetään vanhoja perinteitä kunnioittaen.

Kulttuuriperintökohteiden tutkimuksesta on kehittynyt erityinen kiinnostuksen kohteeni. Suomenlinna on aina ollut minulle tuttu kohde, mutta tehdessäni tätä tutkimusta pääsin tutustumaan alueeseen aivan toisenlaisella tavalla kuin aikaisemmin. Voin katsoa hahmottavani Suomenlinnan alueen nykyisin aivan eri tavalla, kuin millaisena sen näin tutkimukseni alussa. Kuvani alueesta on monipuolistunut ja ymmärrän sen eri puolia sekä itsenäisinä osina, että osana sitä suurempaa kokonaisuutta, jonka linnoitus itsessään muodostaa.

Tehdessäni tätä tutkimusta, pääsin itse päättämään aineistoni ja kuinka lähestyn sitä. Välillä minusta tuntui, että aineistoa oli liian vähän, mutta aina, kun aloin tarkastella ottamiani valokuvia, tai otin keräämäni esitteen käteeni, löysin jotakin mihin tarttua. Tuskastelin välillä myös sen kanssa, että ottamani valokuvat olisivat voineet olla parempia, mutta olin loppujen lopuksi ottanut kuvia sellaisista asioista, joita ei alun perin ollut kenties tarkoitettu kuvattaviksi. Teoriaosuutta kirjoittaessani, minua helpotti paljon se, etten ollut tekemässä tutkimusta aiheesta, jota kukaan muu ei ollut käsitellyt. Narratiivien tutkimuksella on pitkät perinteet humanistisessa tutkimuksessa ja löysin monia lähteitä, jotka auttoivat minua paljon. Eräs tutkimuksen parhaista kohdista oli, kun palaset alkoivat loksahdella paikoilleen ja aloin huomata aineistossani piirteitä niistä teorioista mistä olin lukenut. Hahmotettuani suurten ja pienten kertomusten roolit aineistossani, kaiken muun kirjoittaminen oli lähes vaivatonta. Tästä huolimatta, lukiessani aineistoa ja tehdessäni kategoria-analyysia, minulle oli välillä haastavaa erottaa kategoriat adjektiiveista. Mietin tätä usein tutkimustani tehdessä ja tulin siihen tulokseen, että kategoriat auttavat järjestämään todellisuutta samankaltaisuuksien avulla, kun taas adjektiivit keskittyvät kuvailemaan kohdettaan ilman sitä taka-ajatusta, että kyseinen kohde olisi jollakin tavalla samanlainen kuin kaikki muut kohteet, joita on kuvailtu samalla sanalla. Tutkimukseni aikana ottamani tarkka ote narratiivien rakentumiseen antoi minulle mahdollisuuden oppia paljon siitä, miten narratiivit loppujen lopuksi toimivat. Sain syvällisen katsauksen siihen, kuinka narratiiveja voidaan käyttää osana historian merkityksellistämistä, sekä kuinka niitä voidaan käyttää tiedon välittämisessä turisteille.

Suomenlinnan asukkaita on tutkittu ja Suomenlinnan historiasta on kirjoitettu paljon, mutta Suomenlinnasta kerrotuista narratiiveista ei ole tehty samanlaista tutkimusta, kuin mitä itse olen tehnyt. Tutkimukseni ei käsittele vain alueella asuvia henkilöitä, tai Suomenlinnan historiallista merkitystä, vaan se käsittelee niitä narratiiveja, joita alueesta kerrotaan, sekä kuinka niitä käytännössä rakennetaan. Tämä tutkimus

tuo yhteen Suomenlinnan suuren kertomuksen ja kaksi niistä pienistä kertomuksista, joita alueelta voi löytää. Suomenlinnasta voisi totta kai kertoa paljon erilaisia pieniä kertomuksia, myös sellaisia, joita en itse aineistoni pohjalta päässyt löytämään, mutta tämä tutkimus käy läpi ne, jotka olivat aineistoni pohjalta selkeimmät. Tutkimustulosteni pohjalta voidaan katsoa, etteivät nämä kertomukset ole toisistaan erillisiä, vaan osa samaa kokonaisuutta. Ne ovat eläneet kauan rinta rinnan, mutta näytän tässä tutkimuksessa, kuinka ne ovat sitoutuneet toisiinsa. Katégoria-analyysia käyttämällä olen luonut katsauksen myös siihen, miten noita narratiiveja rakennetaan ja mitä tekoja niiden avulla oikeutetaan. Tutkimukseni tuo esille myös sitä, kuinka puhumme kulttuuriperinnöstämme ja millaisia kertomuksia käytämme tuomaan esille erilaisia piirteitä kulttuuriperintökohteistamme. Tutkimukseni luo katsauksen myös siihen, miten narratiiveja voidaan käyttää osana kulttuuriperinnön tutkimusta.

LÄHTEET

Tutkimusaineisto

Esitteet ja lehtiset

Maailmanperintökohteet Suomessa -esite
Merilinnoitus Suomenlinna- lehtinen

Valokuvat:

Iso-Kokkila, Katariina. 2019. "Kuva 1: *Maailmanperintökohteet Suomessa -esite.*" Tutkijan hallussa

Iso-Kokkila, Katariina. 2019. "Kuva 2: *Suomenlinnan kartta "Merilinnoitus Suomenlinna"-lehtisessä.*" Tutkijan hallussa

Iso-Kokkila, Katariina. 2019. "Kuva 3: *Juliste Rantakasarmen kupeessa.*" Tutkijan hallussa

Iso-Kokkila, Katariina. 2019. "Kuva 4: *Suomenlinnan statusta UNESCO:n maailmanperintökohteena esittelevä plakaatti rantakasarmilla.*" Tutkijan hallussa

Iso-Kokkila, Katariina. 2019. "Kuva 5: *"Näe ainakin nämä" -infotaulu rantakasarmilla.*" Tutkijan hallussa

Iso-Kokkila, Katariina. 2019. "Kuva 6: *"Suomenlinna on bastionilinnoitus" -infotaulu rantakasarmilla.*" Tutkijan hallussa

Iso-Kokkila, Katariina. 2019. "Kuva 7: *"Venäläinen kauppiaskortteli" -infotaulu.*" Tutkijan hallussa

Iso-Kokkila, Katariina. 2019. "Kuva 8: *"Linnoitustontun reitti", rasti 1.*" Tutkijan hallussa

Iso-Kokkila, Katariina. 2020. "Kuva 9: *"Minkälainen linnoitus Suomenlinna oli" -näyttelyteksti Suomenlinnakeskuksessa.*" Tutkijan hallussa

Iso-Kokkila, Katariina. 2020. "Kuva 10: *Suomenlinnakeskuksen museon näyttelytekstejä.*" Tutkijan hallussa

- Iso-Kokkila, Katariina. 2020. "Kuva 11: "Miten kulkea Suomenlinnassa" -näyttelyteksti." Tutkijan hallussa
- Iso-Kokkila, Katariina. 2020. "Kuva 12: "Suomenlinna osana puolustusvoimia" -näyttelyteksti Sotamuseossa." Tutkijan hallussa
- Iso-Kokkila, Katariina. 2020. "Kuva 13: Näyttelytekstejä Ehrensvärd-museossa, jotka kertovat Augustin Ehrensvärdistä ja kuvaavat elämää linnoituksessa." Tutkijan hallussa
- Iso-Kokkila, Katariina. 2019. "Kuva 14: Kyltti, joka määrittää tietyn alueen Suomenlinnasta asuinalueeksi (ei-personoitu kategoria)." Tutkijan hallussa
- Iso-Kokkila, Katariina. 2019. "Kuva 15: Suomenlinnan asemaa muinaismuistolain alaisena maailmanperintökohteena esittelevä opastetaulu." Tutkijan hallussa
- Iso-Kokkila, Katariina. 2020. "Kuva 16: "Voiko Suomenlinnassa asua?" -näyttelyteksti Suomenlinnakeskuksen museossa." Tutkijan hallussa
- Iso-Kokkila, Katariina. 2020. "Kuva 17: "Onko Suomenlinnassa linnaa?" -näyttelyteksti Suomenlinnakeskuksen museossa." Tutkijan hallussa
- Iso-Kokkila, Katariina. 2020. "Kuva 18: "Taitoa ja taitajia" -näyttelyteksti, jossa puhutaan Suomenlinnan merkityksestä rakennustekniikan ja restauroinnin kehityksessä." Tutkijan hallussa
- Iso-Kokkila, Katariina. 2020. "Kuva 19: "Viaporin rakentajat" -näyttelyteksti Ehrensvärd museossa, jossa kuvataan miten Suomenlinna työllisti Etelä-Suomen käsityöläisiä." Tutkijan hallussa
- Iso-Kokkila, Katariina. 2022. "Kuva 20: "Merilinnoitus Suomenlinna" -lehtisessä oleva selostus Suomenlinnan kulttuuriperintöstatuksesta." Tutkijan hallussa
- Iso-Kokkila, Katariina. 2019. "Kuva 21: Linnoitustontun reitti, rasti 4." Tutkijan hallussa
- Iso-Kokkila, Katariina. 2019. "Kuva 22: Linnoitustontun reitti, rasti 7." Tutkijan hallussa

Kirjallisuus

- Aarnipuu, Petja. *Turun Linna Kerrottuna Ja Kertovana Tilana*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 2008.
- Brockmeier, Jens ja Donal A. Carbaugh. 2001. *Narrative and Identity: Studies in Autobiography, Self and Culture*. Amsterdam: John Benjamins Pub. Co.
- Brockmeier, Jens ja Rom Harré. 2001. "Narrative, Problems and Promises of an Alternative Paradigm ." Teoksessa *Narrative and Identity: Studies in Autobiography, Self and Culture*, toimittajat Jens Brockmeier ja Donal Carbaugh, 39-59. Amsterdam: John Benjamins Pub. Co.
- Elävä Suomenlinna (blogi) <https://elavasuomenlinna.wordpress.com/> (luettu 2.4.2021)
- Fleisher Feldman, Carol. 2001. "Narratives of national identity as group narratives." Teoksessa *Narrative and Identity: Studies in Autobiography, Self and Culture*, toimittajat Brockmeier, Jens ja Donal A. Carbaugh. 129-145. Amsterdam: John Benjamins Pub. Co

- Jokinen, Arja, Kirsi Juhila ja Eero Suoninen. 2012. *Kategoriat, Kulttuuri Ja Moraali*. Tampere: Vastapaino.
- Kajander, Konsta. 2020. "Talonpoika, herra, puoliherra. Etnologinen tutkimus puoliherra-kategorioista ja talonpoikaisuuden kulttuurisista malleista suomalaisissa sanomalehdissä 1847–1870." Väitöskirja, Jyväskylän yliopisto. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-8428-1>
- Karhunen, Eeva. 2014. *Porin kuudennen osan tarinoista rakennettu kulttuuriperintö*. Annales Universitatis Turkuensis C 379; Turun yliopisto; University of Turku.
- Korolainen, Kari. 2010. "Jäsenkategorisoinnin analyysi koristelun ja taitestumisen tutkimuksen menetelmänä." Teoksessa *Vaeltavat Metodit*, toimittajat Pöysä, Jyrki, Helmi Järviluoma ja Sinikka Vakimo. 138-159. Joensuu: Suomen Kansantiedon tutkijain seura.
- Lieblich, Amia, Rivka Tuval-Mashiach ja Tamar Zilber. 1998. *Narrative Research*. London: SAGE Publications Inc.
- "Linnoitus ja historia". Suomenlinnan hoitokunta. Luettu 21.4.2021 <https://www.suomenlinna.fi/linnoitus/>
- McKercher, Bob, ja Hilary du Cros. 2002. *Cultural Tourism : The Partnership Between Tourism and Cultural Heritage Management*. New York: Routledge.
- "Ruotsalainen kausi". Suomenlinnan hoitokunta. Luettu 21.4.2021 <https://www.suomenlinna.fi/linnoitus/ruotsalainenkausi/>
- Salmi-Niklander, Kirsti. 2009. "Pienet Kertomukset, Suuret Merkitykset. Kerronta, Identiteetti Ja Vuorovaikutus käsikirjoitetuissa Lehdissä". *Kasvatus & Aika* 3 (1). <https://journal.fi/kasvatusjaaika/article/view/68077>.
- Smith, Laurajane. 2006. *Uses of heritage*. Abingdon ; New York : Routledge
- "Suomalainen aika". Suomenlinnan hoitokunta. Luettu 21.4.2021 <https://www.suomenlinna.fi/linnoitus/suomalainenkausi/>
- Tuomi-Nikula, Outi, Riina Haanpää ja Aura Kivilaakso. 2013. *Mitä on kulttuuriperintö?* Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura
- "Venäläinen kausi". Suomenlinnan hoitokunta. Luettu 21.4.2021 <https://www.suomenlinna.fi/linnoitus/venalainenkausi/>

